

VERRASSSEND PASSEND

PASSEND ONDERWIJS
IN DE PRAKTIJK

VERRASSSEND PASSEND

PASSEND ONDERWIJS
IN DE PRAKTIJK

INHOUD

Voorwoord	7
1. Ons credo: één kind, één plan Passend onderwijs in- en om de school	9
2. Samen elke thuiszitter op maat naar school leiden Thuiszitters	13
3. “Opting out: voor ons een uitgemaakte zaak” Leerwegondersteunend onderwijs	17
4. Symbiose: vanaf groep 7 kennismaken met voortgezet onderwijs Doorgaande lijn	21
5. Mitsen en maren over het jaarverslag Financiën	27
6. “Laat ons de smeerolie zijn” Passend onderwijs in- en om de school	31
7. Ambassadeurs van de privacy Privacy	35
8. Een bijzondere route naar het vmbo Praktijkonderwijs	39
9. Wederwaardigheden van een OPR Medezeggenschap	45

10. Groen licht voor de basisklas Leerwegondersteunend onderwijs	49
11. Trajecten op maat voor thuiszitters Thuiszitters	53
12. Arbeidstoeleiding: gebruik de expertise van pro en vso Praktijkonderwijs	57
13. Ouders als bondgenoten Passend onderwijs in- en om de school	63
14. Het jaarverslag: onderdeel van de kwaliteitscyclus Financiën	67
15. Privacy: de juiste afweging maken Privacy	71
16. “Elke leerling weet zich gekend” Thuiszitters	75
17. Pilot 10-14: elke leerling optimale ondersteuning in het vo Doorgaande lijn	81
18. Samen sterk voor leerlingen met autisme Verbinden vso – vo	85
Colofon	88

VOORWOORD

De samenwerkingsverbanden passend onderwijs hebben de afgelopen twee jaar op volle toeren gedraaid om passend onderwijs vorm en inhoud te geven. Er zijn ondersteuningsplannen geschreven, samenwerkingsrelaties aangegaan en geïntensiveerd, projecten opgezet en er zijn talloze ondersteuningsarrangementen gefinancierd en uitgevoerd op de scholen. Alles met hetzelfde doel: elke leerling volgt passend onderwijs. Of met andere woorden: elke leerling ontwikkelt zich optimaal, doordat het onderwijs naadloos aansluit bij zijn talenten en bij zijn ondersteuningsbehoeften. Elke leerling zit op de juiste plek en krijgt de juiste ondersteuning; dat is waar samenwerkingsverbanden en scholen zich voor inzetten.

Dat daar heel wat bij komt kijken, is de afgelopen jaren wel duidelijk geworden. En dat blijkt ook uit dit boek, waarin samenwerkingsverbanden en scholen verslag doen van hun beleid, activiteiten en ervaringen op het gebied van verschillende thema's, die sterk uiteenlopen, maar waar elk samenwerkingsverband mee te maken heeft: van 'thuiszitters' en 'de overgang po-vo' tot 'de rol van de gemeente', 'medezeggenschap' en 'privacy'.

In interviews vertellen medewerkers van samenwerkingsverbanden en scholen uit alle windstreken openhartig over de manier waarop zij met het betreffende thema bezig zijn, wat dat oplevert, waar ze trots op zijn, maar ook tegen welke hobbels ze aanlopen en hoe ze daarvoor oplossingen zoeken. Zij geven u als lezer een kijkje in de keuken, vertellen wat wel en wat niet werkt en geven praktische tips.

Het woord 'samenwerking' komt in de verhalen vaak terug. Want passend onderwijs realiseren kan alleen als lokale en regionale partners de handen ineenslaan. Vooral samenwerking met jeugdzorgorganisaties en met de gemeente is van groot belang, onder meer als het erom gaat

het aantal thuiszitters te verminderen. Ook de samenwerkingsverbanden vo en po werken vaak nauw met elkaar samen, bijvoorbeeld om de overgang van primair naar voortgezet onderwijs zo goed mogelijk te organiseren, zodat elk kind in het vo op de juiste plek terecht komt.

Voor u ligt een waardevolle verzameling verhalen, waarin mensen uit het veld hun ervaringen delen, zodat anderen ervan kunnen leren. U zult zaken herkennen, maar u zult ook verrast worden door vindingrijke aanpakken, creatieve samenwerkingsconstructies en praktische oplossingen voor gecompliceerde kwesties.

Wij zijn trots op dit boek. Op deze praktijkvoorbeelden, maar vooral op alle mensen in samenwerkingsverbanden en scholen die keihard werken om het onderwijs steeds passender te maken.

Namens het team Steunpunt Passend Onderwijs VO,

Hermien Jacobs
Projectleider Steunpunt Passend Onderwijs VO

MIRJAM VAN HEERINGEN

FRANK NEEFS

1.

ONS CREDO: ÉÉN KIND, ÉÉN PLAN

In het samenwerkingsverband Zeeuws-Vlaanderen speelt men met de revolutionaire gedachte om op alle aangesloten scholen alle vormen van voortgezet onderwijs, inclusief extra ondersteuning, aan te bieden. Passender kan niet, maar het is voorlopig nog 'een stip op de horizon'. Op kleinere schaal gebeuren er echter al dingen die doen vermoeden dat deze krimpregio rijp is voor die revolutie. De 'trajectgroep' op 't Zwin College in Oostburg is daar een voorbeeld van. Frank Neefs en Mirjam van Heeringen, respectievelijk directeur/bestuurder en zorgcoördinator van 't Zwin College (lwoo, vmbo, havo, vwo) vertellen over dit initiatief.

Het samenwerkingsverband Zeeuws-Vlaanderen bestaat uit zes schoolbesturen met negen vestigingen. Het gaat dan ook om een vrij dunbevolkt gebied, dat bovendien steeds dunner bevolkt raakt. Die krimp heeft grote gevolgen voor de samenstelling van de populatie van onder andere 't Zwin College in Oostburg. Frank Neefs: "Wij hebben het probleem dat we veel meer lwoo'ers hebben dan destijds op de teldatum is vastgelegd. Dat is direct te verklaren door de krimp, de vergrijzing en de ontgroening in Zeeuws-Vlaanderen. De hoger opgeleiden trekken weg en lager opgeleiden blijven hier wonen. Dat heeft geleid tot een toename van sociaal-economisch zwakkeren met soms 'multiproblematiek', dus het aantal lwoo'ers stijgt snel. Je ziet het ook aan de instroom op de enige school voor vso in deze regio, De Argo in Terneuzen. Op de teldatum had

deze school 45 nieuwe leerlingen, maar het zijn er inmiddels 125." Omdat het teldatumaantal bepalend is voor het bedrag dat de overheid voor extra ondersteuning beschikbaar stelt, zal het duidelijk zijn dat het samenwerkingsverband Zeeuws-Vlaanderen hier en daar geld tekort komt.

DENK- EN DOETANK

De spectaculaire groei van het aantal lwoo'ers viel ongeveer samen met twee ingrijpende ontwikkelingen: de introductie van passend onderwijs en de overheveling van de jeugdzorg naar de gemeente. Mede vanwege zijn achtergrond als directeur van een welzijnsorganisatie, werd Neefs door de gemeente bij deze transitie betrokken. School en gemeente vonden elkaar in een gemeenschappelijke aanpak van de problematiek van jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.

Neefs: "Omdat zowel de gemeente als wij te maken hadden met bezuinigingen, besloten we om gezamenlijk op te trekken. Die samenwerking kreeg in het schooljaar 2015-2016 gestalte in de zogeheten 'trajectgroep': een slagvaardige denk- en doetank waarin allerlei disciplines op het gebied van ondersteuning van probleemleerlingen samenkomen. Ook de gemeente investeert in de trajectgroep."

De trajectgroep bestaat uit een docent en de zorgcoördinator van 't Zwin College, twee mensen

van jeugdhulporganisatie Juvent (samen één fte en betaald door de gemeente Sluis, waar Oostburg onder valt), een deelnemer van het ZAT en een ambulant begeleider van Qwestor ('expert in gedrag en scholing'). Op afroep kunnen er in voorkomende gevallen andere hulpverleners, zoals een psychiater of psycholoog, bijkomen.

EXTRA ZWARE ONDERSTEUNING

Mirjam van Heeringen trekt de kar van de trajectgroep. "We hebben eerst alle leerlingen met een ondersteuningsbehoefte in beeld gebracht en een speciaal lokaal voor ze ingericht. Voor elke leerling hebben we samen met het docententeam een traject bedacht waarmee die leerling regulier onderwijs zou kunnen volgen. We hebben ook de definitie van de zorgleerling aangepast, dat is nu 'een leerling die een extra ondersteuningsbehoefte heeft', naast de basisondersteuning. Heeft de leerling daar niet genoeg aan en kunnen de docent, het team en de mentor niet aan de onderwijshulpvraag voldoen, dan komt de trajectgroep om de hoek kijken voor extra zware ondersteuning."

Het gaat om leerlingen met autisme of ADHD, met gedragsproblemen of gediagnosticeerde psychiatrische aandoeningen. Van Heeringen: "Voor die jongeren werken we veel samen met de gemeente en instellingen. Er komt dan een onderwijsplan op maat, maar ook een lijn naar de gemeente om met de

ouders een ondersteuningsplan op te zetten voor hulpverlening buiten school."

In het schooljaar 2015-2016 begon de trajectgroep met twaalf leerlingen, in het schooljaar 2016-2017 zijn het er al dertig. Gingen leerlingen met een speciale leerbehoefte voorheen vaak direct na de basisschool naar de vso-school, met de komst van de trajectgroep is dat anders, vertelt Van Heeringen: "Samen met de brugklascoördinator ga ik bij alle leerlingen die het po aanmerkt als mogelijke zorgleerling langs, om ze samen met hun ouders te spreken. Dat is tijdrovend en arbeidsintensief, maar we krijgen ze zo wel heel goed in beeld. We spreken ook met de groepsleerkracht en de ambulant begeleider. Op basis daarvan besluiten we of een leerling het met een traject op 't Zwin College kan gaan proberen."

WISSELENDE REGIE

Van Heeringen geeft een voorbeeld van zo'n traject: "Neem een vwo-leerling met een angst- en dwangstoornis. Die krijgt een trajectcoach, die met de leerling, diens ouders en een behandelaar – bijvoorbeeld een psycholoog – bekijkt wat er nodig is op school. Daar maakt de trajectgroep een plan voor. Bijvoorbeeld: de leerling volgt zoveel mogelijk de reguliere lessen, hij maakt de toetsen in het lokaal van de trajectgroep en hij kan een *time out* of zelfs een *time away* krijgen als het hem te veel wordt. Zo heeft iedere leerling een eigen traject, er zijn er geen twee hetzelfde."

De trajectgroep van 't Zwin College gaat dan ook uit van het credo: één kind, één plan. School, gemeente en partners werken samen. Van Heeringen: "We spreken per geval af wie de regisseur is, afhankelijk van de benadering. Als het echt een schools probleem is, dan neem ik het voortouw, is het een *multiproblem*-geval, dan voert een casemanager van de jeugdhulpverlening de regie. Doordat we met de trajectgroep ver gaan in de ondersteuning vergroten we de kans dat deze leerlingen, hoe aangepast ook, onderwijs blijven volgen, soms in afwachting van deeltijd- of voltijdtherapie. Doordat je met deskundige mensen in deze groep zit, met de behandelaars maar ook met de ouders, vind je meestal toch iets waardoor ze naar school kunnen komen. Al is het maar een paar uur per dag."

LÉÉRLINGEN

De gemeente onderkent de waarde van deze aanpak: op deze manier blijven de problemen beheersbaar en escaleren ze niet. Van Heeringen: "Maar waar je met al die deskundigen van verschillende bloedgroepen wel op moet blijven letten, is dat het primaire proces prevaleert: het onderwijs. Het is mijn taak om dat te bewaken. Het gaat namelijk wel om *léérlingen!* De externe hulpverleners zijn er wat ons betreft om onderwijs voor deze kinderen mogelijk te maken."

TIPS

- Begin eerst gewoon en zet daarna het plan op papier.
- Laat de juiste mensen de juiste dingen doen.
- Werk samen, en vergeet daarbij vooral de ouders niet.

MEER INFORMATIE

Mirjam van Heeringen
mvheeringen@zwincollege.nl

Frank Neefs
fneefs@zwincollege.nl

PEGGY OLT Hof

2.

SAMEN ELKE THUISZITTER OP **MΔΔT** NAAR SCHOOL LEIDEN

Hoe gaat samenwerkingsverband Koers VO (regio Rotterdam) - 110 scholen en 54.000 leerlingen - om met thuiszitters? Peggy Olthof, coördinator van het Koersloket, onderdeel van dit samenwerkingsverband, vertelt over de interventies, afspraken en werkwijzen die ertoe moeten leiden dat het aantal thuiszitters in de regio vermindert en dat ze sneller weer op school zitten.

‘Samenwerking’ en ‘maatwerk’; die twee woorden komen vaak terug als Peggy Olthof uit de doeken doet hoe het samenwerkingsverband Koers VO werkt aan de vermindering van het aantal thuiszitters. “De school is verantwoordelijk voor de leerling en het Koersloket biedt ondersteuning. De leerling en de ouders zijn de belangrijkste partners voor de school. Daarbij is samenwerking met andere partners, zoals leerplicht en jeugdhulp, heel belangrijk. Je moet elkaars expertise benutten. Met welke partners je samenwerkt, is afhankelijk van de situatie, want elke thuiszitter is uniek. Het gaat altijd om maatwerk.”

TEMPO

Volgens de laatst gemelde registratiegegevens (mei 2016) zijn er in de regio 122 leerlingen die als thuiszitter worden beschouwd: ze zijn tussen de 12 en 18 jaar, staan niet ingeschreven bij een school of zijn langer dan vier weken

zonder geldige reden niet op school geweest. Het is aan de school om deze leerlingen met de samenwerkende partners binnen twaalf weken weer in de schoolbanken te krijgen. Althans, volgens de wet; de gemeente Rotterdam streeft naar een termijn van tien weken. “In de praktijk duurt het echter soms langer”, weet Olthof. “Maanden of in een enkel geval een jaar of langer. De problemen liggen vaak niet in het onderwijs, maar aan de zorgkant. Er is bijvoorbeeld een wachtlijst voor behandeling van de jongere of de problemen thuis moeten eerst worden aangepakt. Vaak is er een combinatie van oorzaken. Het punt waar we ons komend schooljaar op gaan richten is: hoe kunnen we sneller oplossingen vinden? We moeten bijvoorbeeld beter communiceren, elkaar eerder of meer aanspreken op daadkracht of vaker creatieve oplossingen bedenken buiten de bestaande structuren om.”

WIE PLAATST DEZE LEERLING?

Die bestaande structuren zijn in deze regio duidelijk en werkzaam. Allereerst kunnen scholen hun zogenoemde ‘Koersconsulent’ (medewerker van het Koersloket van het samenwerkingsverband) inschakelen als ze zorgen hebben over een leerling, dus ook als een leerling thuiszitter is of dreigt te worden. De Koersconsulent, die vaste contactpersoon is van een aantal scholen, vraagt bij de school na of leerplicht op de hoogte is en probeert, eventueel in overleg met Koerscollega’s, samen

met de school een oplossing te vinden. Zo nodig worden hierbij andere partners, zoals jeugdhulp, betrokken. De school onderhoudt het contact met de ouders en de leerling.

Over de absoluut verzuimers heeft het samenwerkingsverband maandelijks afstemmingsoverleg met twee vaste leerplichtambtenaren van de gemeente Rotterdam. Olthof: “We bespreken deze casussen en verdelen de taken om een plek voor die leerlingen te vinden. Dat werkt goed. De Koersconsulenten hebben ook contact met de leerplichtambtenaren van de andere gemeenten in de regio.”

Daarnaast is er maandelijks het zogenoemde ‘Plaatsingsoverleg Noord of Zuid’, waar leerlingen worden ingebracht, die (nog) geen passende plek hebben, bijvoorbeeld thuiszitters, afstromers of ‘po-vo-leerlingen’ met extra onderwijsondersteuningsbehoeften. Het samenwerkingsverband, voorzitter van het overleg, nodigt hiervoor plaatsingsbevoegden van de scholen uit, zodat ter plekke een oplossing kan worden gevonden: wie plaatst deze leerling? Er zijn gemiddeld zo’n 20 à 25 scholen aanwezig.

“We hebben voor deze Plaatsingsoverleggen spelregels ontwikkeld”, vertelt Olthof. “Zo melden scholen een leerling hiervoor aan via een aanmeldformulier en bespreken we deze leerlingen anoniem. De school die de leerling inbrengt, licht toe wat er speelt en welke ondersteuning de leerling nodig heeft. Eén van

de spelregels is dat de school zelf minimaal twee andere scholen heeft benaderd voordat ze de leerling hier inbrengt. Wanneer een school bereid is om de leerling te plaatsen, dan regelen de betreffende scholen dat vervolgens onderling met elkaar. Wel wordt er een zogenaamd ‘resultatenoverzicht’ van het overleg gemaakt en wordt in het volgende Plaatsingsoverleg nagegaan of het is gelukt om de leerling te plaatsen. In wezen faciliteren wij de scholen en stimuleren we de samenwerking tussen scholen. Want ons samenwerkingsverband gaat uit van het ‘schoolmodel’. Dat wil zeggen dat wij scholen in hun kracht willen zetten en houden. Wij stimuleren en ondersteunen dat.”

DOORZETTINGSKRACHT

In een grote stad als Rotterdam zijn er, ondanks de genoemde interventies, toch nog leerlingen die geen passende plek in het onderwijs hebben. Voor deze groep is de zogenoemde ‘Taskforce Thuiszitters’ in het leven geroepen, een samenwerking tussen de gemeente Rotterdam en de samenwerkingsverbanden PO (PPO Rotterdam) en Koers VO. “Dit is het sluitstuk van de thuiszittersaanpak en daarmee het laatste redmiddel voor de Rotterdamse thuiszitter”, vertelt Olthof. “De samenwerkingsverbanden brengen deze leerlingen in bij de zogenaamde kerngroep van de Taskforce, waarin leerplicht, de twee samenwerkingsverbanden en jeugdhulp zijn vertegenwoordigd. Verder zit er

naast de programmamanager een objectieve zaakonderzoeker in de kerngroep, die op huisbezoek gaat bij de leerling en de ouders om te onderzoeken hoe de situatie is en wat de mogelijkheden zijn. Op basis daarvan kiest de kerngroep voor een oplossing.”

Deze oplossing is bindend, want de Rotterdamse schoolbesturen hebben de Taskforce een mandaat met zogenoemde ‘doorzettingskracht’ gegeven. Dat houdt in dat de kerngroep bepaalt op welke school de thuiszittende leerling wordt geplaatst. Om de kans van slagen te vergroten, worden relevante partners ingezet om de leerling en/of het gezin te ondersteunen. Olthof: “Je zou ook kunnen zeggen dat de Taskforce de ‘macht’ heeft om een leerling te plaatsen, maar wij kiezen voor de term ‘doorzettingskracht’, omdat dat woord een positieve lading heeft. Dat is essentieel. Want als je leerlingen op basis van macht op een school plaatst, dan staat de relatie met die school direct onder druk. Onze inzet is juist dat de relatie groeit en in stand blijft.”

VERTROUWEN

Het is nog te vroeg om concrete opbrengsten te benoemen, alhoewel elke thuiszitter die weer naar school gaat een opbrengst is. De totaalwinst van de aanpak is wel dat heel duidelijk is geworden hoe belangrijk het is dat verschillende partijen met elkaar samenwerken, vertelt Olthof. “Partijen weten elkaar steeds vaker te vinden

en er wordt meer samengewerkt dan voorheen. Tegelijk zien we dat de samenwerking verder moet groeien. Partners, bijvoorbeeld de school en het wijkteam, staan bijvoorbeeld niet altijd open voor elkaars rol en expertise en hebben een mening over wat nodig is bij de ander. Het is belangrijk dat mensen ervan uitgaan, het vertrouwen hebben, dat de andere partij zijn werk deskundig en zorgvuldig doet. Ik ben ervan overtuigd dat dat vertrouwen zal groeien naarmate partners meer met elkaar samenwerken.”

TIPS

- Werk als samenwerkingsverband met vaste contactpersonen voor de scholen, zodat je een relatie en vertrouwen kunt opbouwen.
- Geen thuiszitter is hetzelfde, dus kijk elke keer weer open naar wat er bij déze leerling speelt.
- Samen kun je meer dan alleen: maak gebruik van elkaars expertise en vertrouw daar op.

MEER INFORMATIE

Peggy Olthof
olthof@koersvo.nl

NIEK VAN DER ZANDEN

3.

“OPTING OUT: VOOR ONS EEN UITGEMAAKTE ZAAK”

Vasthouden aan lwoo-licenties en de bijbehorende criteria, of zelf uitmaken welke middelen je voor passend onderwijs inzet? Voor het samenwerkingsverband vo Eindhoven Kempenland was dat geen vraag maar een weet: unaniem kozen de scholen in deze regio voor opting out. Niek van der Zanden, directeur van het samenwerkingsverband, vertelt waarom. En hoe.

“Elk kind op de plek die het best bij hem of haar past, zo thuis nabij mogelijk.” Zo vat Niek van de Zanden ‘passend onderwijs’ samen. Dus ook de kinderen in het vmbo die al dan niet extra ondersteuning nodig hebben, de groep waar het bij passend onderwijs toch vooral om draait. En die zijn er volop in het samenwerkingsverband dat Van der Zanden bestiert: zijn regio telt 39 vestigingen van scholen, met in totaal 28.000 leerlingen.

MEER BELEIDSVRIJHEID

Sinds 1 januari 2016 gaat het geld voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) niet meer rechtstreeks naar de scholen, maar naar de samenwerkingsverbanden. Voor toewijzing ervan bestaan landelijke criteria, die de overheid uiteindelijk wil loslaten. Daarop vooruitlopend kunnen de samenwerkingsverbanden sinds 1 januari 2016 kiezen voor een zogeheten ‘opting out’: in meer of mindere mate afwijken van de regels voor de

vaste indicatiecriteria en de lwoo-licenties. Voor Van der Zanden was de keuze niet moeilijk: “Opting out was voor mij, en gelukkig ook voor alle 39 vestigingen in onze regio, een uitgemaakte zaak.

Voorheen kregen leerlingen een stickertje ‘lwoo’ opgeplakt en kreeg de school voor zo’n leerling 4.100 euro extra, iets wat ongewenst calculerend gedrag in de hand heeft gewerkt. Daar zijn we gelukkig van af. We krijgen de lwoo-middelen nu uitgekeerd als een *lump sum*, die we verdelen over onze vmbo-scholen. Die scholen bekijken zelf waar en bij wie de achterstanden liggen. Dat verruimt hun beleidsvrijheid enorm. Maar ze moeten wel anders gaan nadenken: dat geld moet nu immers over alle leerlingen worden verdeeld, de één heeft meer nodig dan de ander, weer anderen hebben niets extra’s nodig. Met de toegekende lwoo-middelen kan een school zelf bepalen hoe leerlingen met een leerachterstand het best geholpen kunnen worden.”

Eindhoven Kempenland behoort tot een minderheid: slechts 13 van de 77 samenwerkingsverbanden zijn voor een totale opting out gegaan. Van der Zanden: “Ik weet dat veel andere samenwerkingsverbanden daar niet voor gekozen hebben, maar wij hebben hier niet lang over hoeven te praten. Een besluit wordt ook niet beter als je er langer over doet. Zo kunnen we het financieel beheersbaar houden. Of we nu 18 miljoen krijgen – wat momenteel ons budget voor lwoo is – of meer, of minder:

het maakt niet uit. Al het geld sluizen we door, en iedereen weet waar hij aan toe is.”

VERANTWOORDINGSCULTUUR

Doorsluizen klinkt vrijblijvend, maar dat is het in Eindhoven Kempenland beslist niet, haast Van der Zanden zich nader te verklaren: “De overheid stelt dat je als samenwerkingsverband verantwoordelijk bent en dus verantwoording moet afleggen. Als je het lukraak uitdeelt aan de scholen, en je weet verder niets, dan ben je niet meer *accountable*. Wij delen dus wel geld uit, maar dat gaat gepaard met een contract waarin precies staat waarvoor het geld is bestemd, om welk bedrag het gaat, wanneer we het overmaken, en *last but not least*: op welke manier we de inzet van dat geld verantwoord willen zien.”

Die verantwoordingscultuur is voor veel scholen nieuw, merkt Van der Zanden. “In het verleden luisterde het niet zo nauw, afspraken verdwenen in een la en er werd niet of nauwelijks op teruggekomen. Als je dat gewend bent, dan vul je makkelijk maar wat in: je hoort er immers toch niks meer van. Zo gemakkelijk gaat dat nu niet meer.”

De scholen krijgen op hun beurt van het samenwerkingsverband altijd teruggekoppeld wat er met de verantwoording is gedaan, vertelt Van der Zanden. “We maken een samenvatting en trekken een conclusie. Dat kan betekenen dat we beslissen om ergens geen geld meer

in te steken, of juist meer. We kunnen nu veel beter monitoren. We gaan uit van onze visie en stemmen daar de middelen op af, en niet omgekeerd. Inhoud staat centraal.”

VUISTREGELS

Voor de toewijzing van geld hanteert het samenwerkingsverband een mix van drie modellen: het schoolmodel, het expertisemodel en het leerlingenmodel. Van der Zanden: “Bij het schoolmodel gaat een bedrag naar de school en daar zit dus dat contract aan gekoppeld. Bij het expertisemodel stellen we middelen ter beschikking voor een bepaalde aanpak waar we veel heil in zien, en bij het leerlingenmodel gaat het geld rechtstreeks naar een bepaalde leerling die dat nodig heeft.” Een mix die vrijblijvendheid moet voorkomen: “Als je alleen het schoolmodel zou toepassen, dan is de kans aanwezig dat je zegt: hier heb je een pot met geld en je lost het allemaal zelf maar op.”

Het beleid in Eindhoven Kempenland is erop gericht om kinderen zo veel mogelijk binnen het reguliere onderwijs op te vangen. Maar dat lukt niet altijd; de meest passende oplossing kan ook vso zijn. Van der Zanden: “Als een school vindt dat een kind naar het vso moet, dan dient die school daarvoor een aanvraag in bij onze Permanente Commissie Leerlingondersteuning, de PCL. Die vraagt eerst: wat hebben jullie allemaal al voor die leerling gedaan? Hebben

jullie alles in het werk gesteld om die leerling binnen het reguliere systeem te houden? Als dat zo is, dan geeft de PCL een toelatingsverklaring (TLV) en koppelt daar het type school aan.

Dat bepaalt hoeveel extra geld er voor die leerling wordt uitgetrokken. We hebben een aantal vuistregels geformuleerd, want anders wordt het een vinklijstje: ik wil dat die leerling naar het vso gaat, dus heb ik dat en dat nodig en moet ik daar en daar aan voldoen. Maar wij kijken bijvoorbeeld ook naar de thuissituatie: wat vinden de ouders ervan, hoe ziet zijn leefomgeving eruit? De PCL is objectief, niet aan een school gebonden; als de PCL ‘ja’ zegt tegen een TLV, dan betaalt het samenwerkingsverband. In zo’n geval werken we dus niet volgens het schoolmodel, waarbij de school een bedrag ineens krijgt en zelf de beoordeling doet.”

UIT DE COMFORTZONE

Een TLV kent een looptijd van meestal twee jaar. Daarna wordt opnieuw bekeken of de leerling op het vso blijft of dat hij terug kan naar het reguliere onderwijs. Iets wat overigens maar zelden (2% van de leerlingen) voorkomt. Toch ontwikkelt het samenwerkingsverband daar nu arrangementen voor: “Er kunnen veel meer leerlingen terug naar het reguliere onderwijs. Maar je moet de rol van de ouders daarin niet onderschatten. Die hebben hun kind zien opfleuren in het vso, dus die denken: we laten hem daar lekker zitten. Maar ik

vind dat je ernaar moet streven om zo’n leerling, als die er klaar voor is, uit die comfortzone te halen: ook dat kan passend onderwijs zijn.”

TIPS

- Geef scholen veel beleidsruimte, maar stel duidelijke contracten met ze op.
- Laat een onafhankelijke commissie beslissen over de verwijzing van een leerling naar het vso.
- Hanteer verschillende modellen voor toewijzing van gelden.
- Ontwikkel arrangementen voor leerlingen die van vso kunnen doorstromen naar regulier vo.

MEER INFORMATIE

Niek van der Zanden

niek.vanderzanden@rsv-vo.nl

SELINE KLOOSTERMAN

RIA VAN TUINEN

4.

SYMBIOSE: VANAF GROEP 7 KENNISMAKEN MET VOORTGEZET ONDERWIJS

Voor kwetsbare kinderen is de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs soms extra moeilijk. Het project Symbiose in Midden Kennemerland geeft deze groep de kans om acht weken kennis te maken met het vmbo-beroepsgericht. Seline Kloosterman, directeur/bestuurder a.i. van het samenwerkingsverband Midden Kennemerland, en Ria van Tuinen, opleidingsdirecteur van de Kennemer Praktijkschool zien dat er dankzij Symbiose minder kinderen uitvallen in het voortgezet onderwijs.

Seline Kloosterman: “We zien de laatste paar jaar een ontwikkeling binnen het vo waardoor het voor sommige leerlingen moeilijk te voorspellen is wat op de vo-school precies passend onderwijs zal zijn. Hoe gaat een kind zich handhaven? Hoeveel begeleiding heeft het nodig? Het bindend schooladvies maakt dit nog complexer, omdat het docenten onder druk zet het hoogst mogelijke advies te geven. Daarom kunnen kinderen van wie de (speciale) basisschool het moeilijk vindt een goed doortimmerd schooladvies te geven, bij ons het Symbiosetraject volgen. Vanaf groep 7 krijgen ze de mogelijkheid om acht weken een lesprogramma te volgen op het Kennemer College Beroepsgericht.”

INTENSIEF TRAJECT

Een selectiecommissie, bestaande uit de zorgcoördinatoren van sbo en vo brengt de mogelijkheden en risico's van het kind in kaart. Als de leerling wordt geselecteerd voor het traject, adviseert de commissie over de begeleidingsvorm tijdens de Symbiose. Ria van Tuinen: “De kinderen komen samen in een groep, maar we kijken per individu wat er nodig is aan ondersteuning. In het begin zit de begeleiding er bovenop. Samen de fiets wegzetten, samen de school in, samen naar de klas, mee naar de wc – want dat durven ze soms niet, in zo'n nieuwe, grote school. Tijdens de lessen krijgen de leerlingen hulp bij het omgaan met de nieuwe zelfstandigheid en de wisseling van docenten.” Gedurende de acht weken Symbiose wordt de begeleiding geleidelijk afgebouwd.

Het intensieve traject blijkt de leerlingen veel steun te geven. Van Tuinen: “De docent, een orthopedagoog en een begeleider van het sbo kijken of het kind tijdens die periode genoeg groeit om zich straks goed te kunnen redden op het vmbo. Ze kijken of het daarbij begeleiding nodig zal hebben of dat het kind misschien toch beter af is op een opleiding met meer ondersteuning. Ze bespreken met de basisschool hoe de leerling in groep 8 nog verder versterkt kan worden.”

Door het jaar heen zijn er verschillende evaluatiemomenten waarop wordt bekeken of het beeld van de leerling voldoende duidelijk is voor een gericht advies. Als het

nodig is, kunnen kinderen nog een keer acht weken meedraaien in een Symbiosetraining, bijvoorbeeld als een leerling wel groei liet zien, maar er twijfel is of die voldoende is.

HET JUISTE SCHOOLADVIES

Kloosterman: “Wij zien dat Symbiose leidt tot een beter onderbouwd advies voor vervolgonderwijs. Meer kinderen komen op de goede plek terecht, waardoor er minder risico is op afstroom. Op den duur zorgt dat dat er minder zware – en dus dure – ondersteuningsarrangementen hoeven worden ingezet.”

Voor deze kwetsbare kinderen – met ook vaak kwetsbare ouders – is het heel belangrijk dat ze in het vo niet de mist in gaan en dus de juiste schoolkeuze maken, vindt Van Tuinen. “Een verkeerde schoolkeuze vergroot de kans dat zij uitvallen. Een bijkomend voordeel van het project is dat docenten in het voortgezet onderwijs ervaring opdoen met deze leerlingen.”

UITBREIDING PILOT

Oorspronkelijk was het traject bedoeld voor kinderen uit het speciaal basisonderwijs. Later bleek dat ook veel reguliere basisscholen bij sommige leerlingen behoefte hadden aan ondersteuning bij het formuleren van

het schooladvies. Daarom werd de pilot uitgebreid met een aantal geselecteerde basisscholen, waardoor er klassen ontstonden met leerlingen uit regulier onderwijs én sbo.

Van Tuinen: “Het is belangrijk er alles aan te doen om te zorgen dat leerlingen het juiste schooladvies krijgen. De effecten van het bindende schooladvies zie je nu terug in uitval in het eerste jaar en dat is zó zonde. Het komt regelmatig voor dat kinderen zich met extra begeleiding kunnen redden op een gewone basisschool, maar dat leerkrachten betwijfelen of dat ook gaat lukken in het voortgezet onderwijs. Zijn deze kinderen wel bestand tegen zo’n grote verandering? Toen het schooladvies nog niet bindend was, kon je een leerling met advies praktijkonderwijs nog laten instromen in het vmbo. Dat is nu veel moeilijker.”

ONNODIGE BUREAUCRATIE

Zo’n Symbiosetraject klinkt als iets dat goed zou zijn voor ieder kind. En het is succesvol gebleken. Alle reden dus om door te gaan met Symbiose, maar het is nog niet helemaal zeker of dat gaat lukken. Kloosterman: “We hebben de afgelopen periode gezien dat steeds meer scholen met kwetsbare kinderen ons weten te vinden. De behoefte is er, en het resultaat is er, maar de financiering is nog niet geborgd. Het zou erg jammer zijn als we niet door kunnen gaan met Symbiose, want er

is echt nog winst te boeken om de overgang van po naar vo soepel te laten verlopen.”

Er is nog een ander punt dat volgens Kloosterman in het algemeen de voortgang van mooie, innovatieve initiatieven, zoals het project Symbiose, bemoeilijkt. Met de invoering van de Wet passend onderwijs kregen samenwerkingsverbanden formeel de vrijheid om passend onderwijs in de eigen regio zelf vorm te geven, maar nu lopen samenwerkingsverbanden regelmatig aan tegen achteraf geformuleerde controlesystemen vanuit regelgeving. “Dat is jammer, want we zijn al begonnen! De voortgang van projecten en innovaties wordt bemoeilijkt door nieuwe kaders en grenzen, die zorgen voor onnodige bureaucratie.”

Daarom eindigt Kloosterman met een hartenkreet: “Overheid, verander de spelregels niet halverwege het spel. Heb vertrouwen in passend onderwijs. De bewijzen dat het goed gaat zijn ruimschoots voorhanden. Geef ons de kans en de ruimte te doen waar we goed in zijn!”

TIPS

- Begin vroeg met een traject voor de overgang van po naar vo. Dat biedt leerkrachten de kans om een goed schooladvies te formuleren en geeft leerlingen tijd om nog verder te groeien.
- Besteed veel aandacht aan het betrokkenoverleg. De rol van ouders is hierbij heel belangrijk. Een gezamenlijk gedragen keuze maakt de kans op succes groter.
- Wees creatief en toon ondernemerschap, dat biedt verrassende kansen!

MEER INFORMATIE

Seline Kloosterman

s.kloosterman@swvvomk.nl

Ria van Tuinen

r.vantuinen@kennemercollege.nl

Assortiment Schoolkantine

Belepie pizzabroodjes
 • Ham
 • Kipfilet
 • Parmezaan
 • Fijnsalade
 • Kip-kermesalade
 • Brie

Warme snack
 Toast's C 2,25
 Pastas's C 2,25

Wisselende Warme snack
 Maandag: coffee
 Dinsdag: pizza
 Woensdag: pizza
 Donderdag: pizza
 Vrijdag: pizza

Luxe broodje
 Bitterballen
 Dagje Bitterballen
 Bitterballen C 2,25
 Sandwich
 Koffie/kaas C 2,00

Gezond
 Shak fruit
 Smoothie
 Melk

BAREND VERKERK

LUUK VAN AALST

5.

MITSEN EN MAREN OVER HET JAARVERSLAG

Wat samenwerkingsverbanden in hun jaarverslag moeten beschrijven en verantwoorden is vastgelegd in richtlijnen en regelgeving. Tegelijkertijd is er veel ruimte voor een eigen invulling. Waar lopen samenwerkingsverbanden tegenaan bij het schrijven van het eerste (volledige) jaarverslag sinds de invoering van passend onderwijs? Welke knelpunten doen zich voor? En hoe ga je daarmee om? Els Verschure, consultant van Infinite Financieel, praat erover met twee directeuren van samenwerkingsverbanden: Barend Verkerk (swv-vo Midden-Holland en Rijnstreek) en Luuk van Aalst (swv-po IJssel/Berkel). Hun jaarverslagen 2015 liggen op tafel.

VERANTWOORDING GELDEN

Een knelpunt dat al heel snel ter tafel komt, is het feit dat samenwerkingsverbanden moeten verantwoorden hoe de scholen/ besturen de passendonderwijsgelden besteden. Het blijkt niet eenvoudig om een goed beeld te krijgen van de besteding van de middelen die samenwerkingsverbanden aan de scholen verstrekken. Wat doen de scholen precies met dat geld? En nog belangrijker: wat levert de inzet van die middelen op? Het blijken moeilijk te beantwoorden vragen te zijn. “Met name de opbrengstenvraag is relevant,” zegt Verschure, “want je wilt graag weten in hoeverre de inzet van de middelen de beoogde effecten heeft. Feit is bovendien

dat het samenwerkingsverband nu het aanspreekpunt is. Konden ze de inspectie voorheen doorverwijzen naar de schoolbesturen, sinds de invoering van passend onderwijs moeten de samenwerkingsverbanden verantwoording afleggen over de middelen die naar de scholen gaan. Dat moet je dus terugzien in het jaarverslag.” Een knelpunt, zo vinden de gesprekspartners. Verkerk: “Het is moeilijk om aan te geven waaraan scholen deze middelen besteden, omdat dit is geïntegreerd in de reguliere ondersteuning, bijvoorbeeld meer mentoruren of meer ib-uren. Scholen zetten de middelen die ze van ons krijgen meestal niet separaat voor iets in. En als je al niet precies kunt aangeven waarvoor het budget wordt ingezet, is het helemaal moeilijk om de resultaten van die inzet te meten of te benoemen.”

FORMAT

Om dat allemaal echt in kaart te brengen, zouden samenwerkingsverbanden veel informatie bij de scholen moeten opvragen, stelt Verschure. “Dat zou voor de scholen een enorme administratieve last opleveren en het zou veel tijd kosten. Daar zit niemand op te wachten.” Dus ontwikkelen samenwerkingsverbanden beknopte formats waarop de scholen of besturen gegevens over de besteding van de gelden moeten invullen. Zo ook het samenwerkingsverband van Verkerk, waar de vo-scholen een A4'tje met vragen voorgelegd kregen. “Dat is nog wel zoeken”, zegt

hij. “Want helaas blijkt ons format niet zo goed te werken, omdat scholen het verschillend invullen. Het levert daardoor onvergelykbare informatie op. Dat kan liggen aan de vragen die we stellen, maar de belangrijkste oorzaak is de hiervoor genoemde vermenging van budgetten. Het lijkt hierdoor vrijwel onmogelijk om precies aan te geven waarvoor scholen deze middelen inzetten.”

Maar, vraagt Van Aalst zich af, hoe belangrijk is het eigenlijk om exact te weten waar de scholen het geld aan uitgeven? “Wij vragen hierover informatie op bij de schoolbesturen, omdat dat wettelijk verplicht is, maar wat zegt die informatie nu feitelijk over de opbrengsten? Het is in mijn visie veel belangrijker dat we in ons jaarverslag laten zien in hoeverre we als samenwerkingsverband onze doelstellingen hebben bereikt. Maken we in onze regio vorderingen betreffende de negatieve vereveningsopdracht? Zijn er geen thuiszitters? Zit elk kind op de meest passende plek? Is men tevreden over de dienstverlening? Daar gaat het immers om; dat we als samenwerkingsverband onze maatschappelijke doelstellingen realiseren.”

Om dat vast te stellen monitoren beide samenwerkingsverbanden allerlei gegevens, die zij in het jaarverslag weergeven. “Omdat wij een negatieve vereveningsopdracht hebben, is met name het aantal afgegeven toelaatbaarheidsverklaringen heel belangrijk”, zegt Van Aalst. “Daaraan kunnen we immers (laten) zien of we op koers liggen en of we bij

moeten stellen. Want dat is natuurlijk het doel van monitoren; dat je de gegevens gebruikt om je beleid zo nodig bij te stellen. Maar monitoring is ook belangrijk om aan de schoolbesturen en aan ons eigen bestuur te kunnen laten zien wat het meerjarenperspectief is van de verevening. Wat is bijvoorbeeld het gevolg van de verevening voor kleine so-scholen? Kunnen die straks nog wel verantwoord onderwijs geven? En als de verevening klaar is, wat kunnen we dan allemaal niet meer doen?”

BESTUURSVERSLAG

Volgens Verschure wordt het bestuursverslag, het inhoudelijke deel van het jaarverslag, steeds belangrijker. Het jaarverslag moet niet alleen getalsmatige, maar nadrukkelijk ook inhoudelijke informatie geven. Dat kan op verschillende manieren. Zo bevatten de jaarverslagen van Verkerk en Van Aalst hoofdstukken met titels zoals: ‘Beleidsdoelen en resultaten’ en ‘Inhoudelijke ontwikkelingen’. Maar ook het hoofdstuk ‘Personeel’ in het jaarverslag van samenwerkingsverband IJssel /Berkel geeft inhoudelijke informatie, ziet Verschure: “Het viel mij op dat dit hoofdstuk niet alleen rapporteert over het aantal onderwijscoaches, maar ook laat zien waar zij hun tijd aan besteden en hoe tevreden de scholen zijn over deze medewerkers. Dat is inhoudelijke informatie. Het geeft mij een goed beeld van wat er allemaal gebeurt binnen de organisatie en wat scholen daarvan vinden.”

Belangrijk is dat het jaarverslag de relatie zichtbaar maakt tussen de inhoud en de financiën, stelt Verschure. Dat is Van Aalst aardig gelukt vindt zij, doordat zijn samenwerkingsverband met een programmabegroting werkt. “De inhoudelijke programma’s van het ondersteuningsplan zie je terug in de meerjarenbegroting en ook in het jaarverslag. Daardoor is de koppeling tussen de inhoud en de financiën heel duidelijk. Als je niet met een programmabegroting werkt, is die relatie veel moeilijker zichtbaar te maken.”

DE REGIE

Verder kan het verband tussen inhoud en financiën duidelijk worden gemaakt als er in het bestuursverslag een financiële paragraaf is opgenomen die door het samenwerkingsverband is geschreven. “En dus niet door het administratiekantoor”, benadrukt Verschure. “Het samenwerkingsverband heeft het administratiekantoor zeker nodig – zij maken vaak de jaarrekening - maar je moet als samenwerkingsverband de regie houden. Schrijf die financiële paragraaf daarom bij voorkeur zelf. Het is daarbij belangrijk dat je kunt uitleggen waarom je wat hebt gedaan, zeker omdat het samenwerkingsverband voor de controlerende accountants een nieuw terrein is.”

“Maar wij zijn en blijven vooral onderwijsmensen”, zegt Van Aalst. “En daarom huren wij een paar uur per maand een controller in. Dat bevalt

uitstekend. Ik leer daar zelf veel van, maar ook spreekt hij de taal van de controlerend accountant en kan hij goed uitleggen waarom we het doen zoals we het doen.”

TIPS

- Neem in het jaarverslag een goede samenvatting op.
- Geef informatie weer in plaatjes, diagrammen en schema’s.
- Beperk de administratieve last van scholen. Kijk – voordat je informatie aan de scholen vraagt – of je die gegevens ergens anders vandaan kunt halen.
- Maak de relatie tussen inhoud en financiën zichtbaar.
- Huur ter ondersteuning voor een paar uur per maand een controller in.

MEER INFORMATIE

Els Verschure

everschure@infinitebv.nl

Barend Verkerk

b.verkerk@swv-vo-mhr.nl

Luuk van Aalst

l.vanaalst@ijsselberkel.nl

HARJO PINKSTER

6.

“LAAT ONS DE SMEEROLIE ZIJN”

Het is bekend: samenwerking tussen professionals is essentieel als het gaat om de ondersteuning van kinderen en jongeren. Dat de gemeente daarin een belangrijke rol kan spelen blijkt in Voorst, een gemeente met 24.000 inwoners, zestien reguliere poscholen, twee reguliere vo-scholen en twee scholen voor speciaal onderwijs. Wethouder van onderwijs Harjo Pinkster en beleidsadviseur onderwijs Talytha Schothuis vertellen wat de gemeente doet om die samenwerking te bevorderen zodat ieder kind optimaal onderwijs en adequate ondersteuning krijgt.

Natuurlijk, ook een kleine gemeente als Voorst heeft een verantwoordelijkheid in het kader van passend onderwijs, bijvoorbeeld waar het gaat om het terugdringen van het aantal thuiszitters. En ook als jeugdhulp moet worden ingezet komt de gemeente in beeld. “Wij hebben een Centrum voor Jeugd en Gezin dat de hele gemeente bedient”, vertelt beleidsadviseur Schothuis. “Het CJG heeft met het onderwijs afspraken gemaakt over de ondersteuning. Uitgangspunt is dat problemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd en dat de hulp zo licht en zo kort mogelijk is. In die zin is preventie heel belangrijk. Als je problemen vroegtijdig aanpakt, is de kans groter dat je zware zorgtrajecten kunt voorkomen.”

DOEN

Als het gaat om kinderen die wat extra's nodig hebben, speelt de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) in de gemeente Voorst een belangrijke rol. Hier komen alle betrokken partijen bij elkaar om vorm en inhoud te geven aan het lokale onderwijsbeleid, afspraken te maken en zaken af te stemmen. In de visie van wethouder Pinkster is er sprake van een 'inclusieve relatie' tussen passend onderwijs en de Lokale Educatieve Agenda.

“Deze beleidsterreinen hebben verschillende structuren, kaders en financieringsstromen, maar het gaat om dezelfde kinderen, dezelfde instellingen en professionals en om dezelfde doelen. Of het nu passend onderwijs heet of LEA, de inspanningen zijn erop gericht dat kinderen die wat extra's nodig hebben de juiste hulp en ondersteuning krijgen, in de voorschoolse voorziening, in de school, buiten de school en thuis. Daar moeten we met z'n allen voor zorgen. Het welzijn van het kind is een maatschappelijk belang, dus een gezamenlijk belang van scholen, instellingen en de gemeente. Je moet dat dan ook gezamenlijk oppakken. Niet door veel te vergaderen en nota's te schrijven, maar vooral door dingen te doen, aan de slag te gaan. Dat is in onze gemeente een belangrijk uitgangspunt.”

KLEINSCHALIG

Dat is niet altijd zo geweest. Toen Pinkster twee jaar geleden aantrad als wethouder, zaten er bijvoorbeeld erg veel mensen aan de LEA-tafel en was de agenda lang niet altijd relevant voor alle aanwezigen. “Het overleg was groot, breed en qua inhoud was het dunnetjes. Dat moest anders, effectiever en we zijn op zoek gegaan naar een betere overlegvorm. Nu zit er van ieder type voorziening - voorschools, basisonderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal onderwijs, het CJG en de gemeente - één vertegenwoordiger in het overleg. Het is de verantwoordelijkheid van de betreffende personen om de lijnen die hier worden uitgezet met hun achterban te communiceren. Ook zijn er werkgroepen gevormd die concreet aan de slag gaan met bepaalde thema’s, zoals ‘krimp’ of ‘de warme overdracht’. We merken dat deze kleinschalige werkwijze meer oplevert en dat de betrokkenheid van de deelnemers is toegenomen.”

Voor het feit dat door deze nieuwe overlegvorm ook de samenwerking tussen de verschillende partners verbetert, heeft Pinkster een simpele verklaring: de mensen kennen elkaar nu. “Dat is een voorwaarde voor samenwerking. Als je elkaar niet kent, dan kun je ook niet samenwerken”, stelt hij. “Daarom zetten we er als gemeente sterk op in dat mensen in het werkveld elkaar leren kennen. Want als het gaat om passend onderwijs en LEA, om het belang van kinderen, dan is samenwerking tussen professionals van de

verschillende organisaties van essentieel belang.”

Op allerlei manieren stimuleert de gemeente dat mensen uit het werkveld elkaar ontmoeten, kennis uitwisselen, van elkaar leren en samenwerken. Zo organiseert de gemeente bijvoorbeeld samen met andere organisaties zogeheten ‘sociale cafés’, waar mensen bij elkaar komen om te praten en ervaringen uit te wisselen over een bepaald thema.

VOOR(STER) KINDEREN

Met hetzelfde doel vindt komend najaar voor het eerst de lokale conferentie ‘Voor(st)er kinderen’ plaats. Professionals die in de gemeente Voorst met kinderen en jongeren werken worden uitgenodigd om te leren, kennis uit te wisselen en verbinding met elkaar te zoeken. De gemeente faciliteert deze conferentie en Schothuis vertegenwoordigt de gemeente in de conferentieprojectgroep. “Elke school of instelling kan met maximaal vier mensen deelnemen”, vertelt zij. “Het programma is nog niet helemaal rond, maar mensen kunnen deelnemen aan verschillende workshops en plenaire onderdelen.”

Pinkster: “Ook hier geldt: als mensen elkaar op inhoud ontmoeten, dan ontstaat er verbinding en komt samenwerking gemakkelijker tot stand. Je kunt allerlei beleidsstukken schrijven over de bevordering van samenwerking, maar wij kiezen voor een praktische invalshoek: we stimuleren de samenwerking

door ontmoeting tussen professionals te organiseren en te faciliteren. We zijn ervan overtuigd dat dat effectiever is en sneller iets oplevert dan het schrijven en bespreken van uitvoerige notities en beleidsvoorstellen.”

Stimuleren, verbinden en faciliteren. Dat zijn in de visie van Pinkster in dit kader dan ook de belangrijkste rollen van de gemeente. “Er is zóveel kennis en expertise aanwezig in de scholen en instellingen in onze gemeente. Wij moeten er als gemeente voor zorgen dat mensen die kennis en expertise optimaal kunnen inzetten én met elkaar delen.”

PREVENTIE

Maar ook worden de kennis en expertise in het werkveld gebruikt als voeding voor het gemeentelijk beleid, bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van het preventiebeleid, waar de gemeente op dit moment aan werkt. Pinkster: “Wij vinden preventie heel belangrijk en we beschouwen de school als vind- en werkplaats, maar wij gaan als gemeente niet bepalen hoe dat precies gestalte moet krijgen, wat er nodig is en wat kinderen nodig hebben. Dat kunnen we het beste aan de professionals vragen. Wat is volgens jullie belangrijk als het gaat om preventie? Via de structuur van het LEA-overleg organiseren we verschillende informatiesessies waar wij input ophalen voor de preventienota.

Zo hebben alle partners invloed op het te ontwikkelen preventiebeleid. Ik ben ervan overtuigd dat dat de kwaliteit van het beleid ten goede komt. Wij willen als gemeente niet meer de voorschrijvende en uitvoerende rol vervullen. Laat ons de smeerolie zijn, zodat anderen het werk kunnen doen waar ze goed in zijn.”

TIPS

- Voorkom bureaucratie en ga aan de slag.
- Faciliteer dat professionals elkaar leren kennen; dat bevordert samenwerking.
- Maak gebruik van de kennis en expertise in het werkveld.

MEER INFORMATIE

Talytha Schothuis

t.schothuis@voorst.nl

IRIS KENSENHUIS

SELINE ROELOFSEN

7.

AMBASSADEURS VAN DE PRIVACY

Hoogstwaarschijnlijk hebben alle samenwerkingsverbanden een privacyreglement en een beveiligde digitale omgeving waar gegevens over leerlingen worden opgeslagen. Je zou dus denken dat het met de privacy wel goed zit bij passend onderwijs. Maar volgens Seline Roelofsen en Iris Kensenhuis, medewerkers van samenwerkingsverband Sterk VO, is er meer nodig om de privacy van leerlingen en ouders te waarborgen. Bewustwording, daar draait het om.

Seline Roelofsen en Iris Kensenhuis hebben in hun werk allebei veel met privacy te maken. Roelofsen ziet in het kader van haar diagnostisch onderzoek als psycholoog veel dossiers van leerlingen langskomen. En in het werk van Kensenhuis speelt informatieoverdracht een grote rol, omdat zij zich bezighoudt met de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs, in Utrecht 'POVO' genoemd. De coördinatie van de overstap po-vo is ondergebracht bij het samenwerkingsverband Sterk VO.

PRIVACYRISICO'S

“Scholen sturen bij de aanmelding van leerlingen bij het vo of bij de aanvraag voor een arrangement vaak veel informatie uit het leerlingvolgsysteem en handelingsplannen mee”, vertelt Kensenhuis. “Allereerst is het lang niet altijd nodig om al die informatie te delen. Maar misschien nog wel belangrijker is het dat dat ook wel eens gebeurt

zonder dat de school daarvoor toestemming heeft gevraagd aan de ouders. Leraren zijn zich er niet allemaal van bewust dat ouders altijd toestemming moeten geven als de basisschool informatie over een kind wil overdragen. En ouders weten lang niet allemaal dat ze dat recht hebben.”

Ook Roelofsen verbaast zich vaak over de manier waarop mensen met privacygevoelige informatie omgaan, temeer daar zij als psycholoog is gebonden aan de beroepscode met gedragsregels over beroepsmatig handelen onder andere op het gebied van privacy. “Onderwijs Transparant, het informatiesysteem dat wij gebruiken, is goed beveiligd, maar dan moeten mensen het natuurlijk wel op de juiste manier gebruiken. Niet iedereen is daarin even vaardig. Het gebeurt bijvoorbeeld regelmatig dat iemand later nog een rapportage wil aanleveren en die voor het gemak maar even mailt. En dat is nu net niet de bedoeling, want zodra je gegevens uit het beveiligde systeem haalt, zijn er privacyrisico's.”

WARME OVERDRACHT

Waar het ook nog wel eens mis gaat met de privacy, is bij de warme overdracht. In zo'n gesprek van mens tot mens, geeft de basisschool de vo-school aanvullende informatie op het schriftelijke overdrachtdossier van een leerling. Lang niet alle ouders weten dat een warme overdracht onderdeel is van de overstap en dat in dat gesprek ook informatie over

hun kind wordt overgedragen. Kensenhuis: “Omdat ouders tekenen voor de aanmelding bij de vo-school, inclusief de overdracht van het onderwijskundig rapport, weten ouders in principe welke schriftelijke informatie aan de vo-school wordt verstrekt. Maar ze tekenen niet expliciet voor de warme overdracht. Daarom moeten leraren daar zorgvuldig mee omgaan. Stelregel is dat basisscholen ouders van tevoren vertellen wat ze bij de warme overdracht met de vo-school willen bespreken en dat ze dat alleen doen als de ouders daarmee instemmen.”

Volgend jaar zal het samenwerkingsverband dit punt, vóórdat de warme overdracht plaatsvindt, nadrukkelijk onder de aandacht van de scholen brengen, vertelt Roelofsen. “Het is gebleken dat het werkt als we mensen kort van tevoren bewust maken van de privacygevoeligheid van een bepaalde activiteit. We organiseren in het kader van POVO bijvoorbeeld elk jaar een bijeenkomst waar po- en vo-scholen kunnen sparren over dossiers. Dit jaar hebben we vooraf nog eens sterk benadrukt dat scholen de dossiers moeten anonimiseren. Dat was niets nieuws, maar doordat we dit vlak voor de bijeenkomst nog eens onder de aandacht brachten, hadden aanmerkelijk meer scholen de dossiers geanonimiseerd.”

Privacy moet je steeds weer opnieuw onder de aandacht brengen, vinden Roelofsen en Kensenhuis, ook intern bij Sterk VO. Want privacy speelt niet alleen een rol bij de overgang van po naar vo, maar ook bij de aanvraag van

arrangementen en bij alle andere overstappen die leerlingen in het onderwijs maken. Roelofsen: “Mensen weten het wel, maar het zakt in de loop der tijd vaak weer weg en ze handelen er niet altijd naar. Je moet het daarom steeds weer herhalen, totdat het is ingeslepen.” Kensenhuis: “Collega’s noemen ons gekscherend wel ‘de ambassadeurs van de privacy’.”

POP-UP OF ANIMATIE

De ambassadeurs zijn zich ervan bewust dat het privacyreglement, dat ook op de website van het samenwerkingsverband staat, niet veel richting geeft aan het handelen van mensen. Het is een lang en enigszins taai document, dat niet veel mensen van a tot z zullen lezen. Daarom is er een korte versie (twee A4) van het reglement gemaakt, waarin onder meer gemakkelijk te onthouden regels zijn geformuleerd.

Dat helpt, maar het kan krachtiger, vindt Roelofsen, die deel uitmaakt van een kersverse werkgroep ‘privacy’ van Sterk VO. “Dit werkgroepje is aan het bedenken hoe we privacy op een krachtiger, aansprekender en levendiger manier onder de aandacht kunnen brengen. We denken bijvoorbeeld aan een pop-up op de computer, een animatie of een gadget. In ieder geval iets dat mensen regelmatig zien, zodat de privacyregels steeds meer tussen de oren gaan zitten en in praktijk worden gebracht. We proberen dat hele grote privacyreglement dus zo

klein en krachtig mogelijk te maken. We hopen dat begin volgend schooljaar te introduceren, maar we gaan eerst een nulmeting doen om in kaart te brengen hoe medewerkers omgaan met privacy. Later in het jaar zullen we meten in hoeverre de boodschap is blijven hangen.”

OLIEVLEK

Bewustwording; dat woord komt steeds terug als Kensenhuis en Roelofsen over privacy praten. En die bewustwording komt op gang door er steeds maar weer op te hameren. “En we moeten elkaar ook aanspreken als we niet handelen volgens de privacyvoorschriften”, zegt Kensenhuis. “Als iemand bijvoorbeeld privacygevoelige informatie mailt, moet je direct melden dat je het niet accepteert en niet in behandeling neemt. Zo voeden we elkaar op.” “We hopen dat het als een olievlek zal werken”, voegt Roelofsen toe. “De werkgroep privacy maakt de collega’s, de teams van Sterk VO, bewust, en als zij het zich eigen maken, zullen ze de boodschap vanzelf gaan uitdragen op de scholen.”

TIPS

- Stel ambassadeurs aan: mensen in de organisatie die privacy bewaken en herhaaldelijk onder de aandacht brengen.
- Vertaal het privacyreglement in duidelijke richtlijnen voor het handelen.
- Deel alleen informatie die relevant is.
- Voed elkaar op: spreek elkaar aan op de privacyregels.

MEER INFORMATIE

Iris Kensenhuis

i.kensenhuis@sterkvo.nl

Seline Roelofsen

s.roelofsen@sterkvo.nl

ERIC BOUWENS

8.

EEN BIJZONDERE ROUTE NAAR HET VMBO

Om voor kwetsbare leerlingen de overgang van basisschool naar vmbo te vergemakkelijken en hun kans op een vmbo-diploma te vergroten, werken het Pro College in Bemmelen en de vmbo-locatie van het Overbetuwecollege in Huissen samen in een bijzonder project: het eerste jaar volgen deze leerlingen vmbo-onderwijs in de praktijkschool. Eric Bouwens, bestuurder van het Pro College (4 praktijkscholen), vertelt over de aanpak en de resultaten.

Het komt regelmatig voor: in de loop van het eerste of tweede leerjaar vmbo-bl stroomt een leerling af naar het praktijkonderwijs. Een zeer negatieve ervaring voor de betreffende leerlingen. “Deze leerlingen, die toch al kwetsbaar zijn, ervaren dit als falen”, zegt bestuurder Eric Bouwens. “Ook voor de ouders is het vaak een grote teleurstelling als dit gebeurt. Dat heeft onder meer te maken met het heersende idee in Nederland: hoe hoger kinderen zich bevinden op de onderwijs ladder, hoe beter het is. De staatssecretaris heeft het bijvoorbeeld voortdurend over ‘excellentie’, maar over het praktijkonderwijs hoor je hem zelden spreken. Die beeldvorming heeft invloed op ouders en leerlingen.”

EXTRA KWETSBAAR

Het gaat om een groep leerlingen waarvan aan het eind van de basisschool niet expliciet is wat de meest passende plek is: vmbo-bl of praktijkonderwijs. Bouwens: “Ze zitten cognitief op de grens, hebben een IQ tussen de 70 en de 85, en hebben vaak ook sociaal-emotionele problemen of een leer- of ontwikkelingsachterstand. Die combinatie maakt deze groep extra kwetsbaar.”

Op welke manier kunnen we de overgang naar het voortgezet onderwijs voor deze groep leerlingen beter laten verlopen? En er zodoende voor zorgen dat er minder leerlingen afstromen naar het praktijkonderwijs? Op die vragen hebben het Pro College (vestiging Bemmelen) en het Overbetuwe College (vmbo-vestiging Huissen) samen antwoorden gezocht en gevonden. In 2011 startten deze scholen een pilot: de zogenoemde ‘Pro-BC klas’, die inmiddels als structurele voorziening het vijfde jaar ingaat.

De Pro-BC klas is een brugklas met maximaal zestien leerlingen die is gevestigd in de praktijkschool, maar waar de leerlingen het programma volgen van het eerste jaar van de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo. Leraren van het vmbo geven de theorievakken; de praktijkvakken worden gegeven door leraren van het praktijkonderwijs. Aan het eind van dit jaar stromen de leerlingen die het aankunnen door naar het tweede jaar op het

Overbetuwe College. Leerlingen voor wie dit te zwaar is gebleken, blijven op het Pro College.

⊕ OUDERS

Het Overbetuwe College bepaalt, in overleg met de basisschool en de ouders, welke leerlingen in aanmerking komen voor de Pro-BC klas. Hierbij worden het IQ, de leer- en ontwikkelingsachterstanden en de sociaal-emotionele problematiek in ogenschouw genomen. Met name als er sprake is van een combinatie van deze factoren, is een leerling vaak gebaat bij de tussenstap van de Pro-BC klas.

Als gevolg van de nieuwe regelgeving rond de overgang po-vo én een mankement in de eindtoetsing, zijn er basisschoolleerlingen met een pro-profiel die toch naar het vmbo gaan, vertelt Bouwens. “Het is bizar, maar de eindtoetsen kennen geen lagere uitkomst dan vmbo-bl. Als de leerkracht een praktijkonderwijsadvies heeft gegeven en de toets geeft vmbo-bl aan, dan moet de leerkracht het advies volgens de wet heroverwegen. Het gebeurt regelmatig dat leerkrachten hun pro-advies dan onder druk van ouders veranderen in een vmbo-advies.” Met de gevolgen van dien, want het risico van afstroom en frustratie is dan groot. Voor deze ouders is de route via de Pro-BC klas mogelijk een goede weg, omdat de vmbo-optie dan in beeld blijft.

De communicatie met de ouders is sowieso een belangrijk aandachtspunt, zo bleek uit de pilot. Bouwens. “Die eerste keer hebben we de ouders onvoldoende meegenomen in het proces, waardoor er bij sommige ouders weerstand ontstond. Zij wilden dat hun kind gewoon naar het vmbo zou gaan. Nu besteden we, samen met de basisscholen, al in een vroeg stadium aandacht aan de communicatie met de ouders. We informeren de ouders goed over de bedoeling en het nut van de Pro-BC klas. Nu zijn er zelfs ouders die hun kind zelf aanmelden voor deze klas.”

DOORSTROOM

Als leerlingen na de Pro-BC klas in het praktijkonderwijs blijven, ervaren zij dat veel minder als falen of teleurstelling, zo is gebleken. Ze blijven immers in de vertrouwde omgeving met leraren en vriendjes die ze kennen. Ook de ouders hebben er minder moeite mee. Als al eerder in het schooljaar duidelijk is dat een leerling het beste in het praktijkonderwijs kan blijven, kan hij direct doorstromen naar een Pro-klas. Bouwens: “De ouders zijn daar dan vaak blij mee, omdat ze hebben gezien dat hun kind in de Pro-BC klas enorm op z’n tenen moest lopen.”

Maar verreweg de meeste leerlingen stromen door naar het vmbo. De afgelopen jaren bleven er jaarlijks slechts één of twee van de twaalf tot veertien leerlingen van de Pro-BC klas in het praktijkonderwijs. “We zijn zeer tevreden

met dat resultaat”, zegt Bouwens. “Temeer daar we inmiddels weten dat de leerlingen van de eerste lichting vrijwel allemaal een vmbo-diploma hebben behaald; slechts één leerling is alsnog teruggegaan naar het praktijkonderwijs. Samen zijn we gedurende het Pro-BC jaar blijkbaar goed in staat om vast te stellen of de leerling een vmbo-er of een pro-leerling is.”

Omdat de overgang van de Pro-BC klas naar het vmbo groot is - leerlingen gaan van een praktijkschool met 86 leerlingen naar een school met bijna 800 leerlingen - worden de leerlingen goed voorbereid op die overstap. “Die overgang is mogelijk nog ingrijpender dan die van de basisschool naar het VO”, zegt Bouwens. “Ook daarom is dit tussenjaar zinvol.”

SAMENWERKING

Omdat de resultaten zo goed zijn, onderzoekt het Pro College om in Nijmegen een vergelijkbare klas op te zetten, vanzelfsprekend gebruikmakend van de ervaringen in Bommel. “We hebben bijvoorbeeld geleerd dat het goed is als de betrokken vmbo-docenten meerdere vakken geven, zodat de leerlingen, die veel behoefte hebben aan structuur en regelmaat, niet met teveel verschillende docenten te maken hebben. Dat is trouwens ook voor de school efficiënter.”

Ook de communicatie tussen beide scholen is een aandachtspunt, vertelt Bouwens. “De

teamleiders van beide scholen komen elkaar bijvoorbeeld niet ‘vanzelf’ tegen, dus dat moet je organiseren en faciliteren. Ook is het belangrijk dat de betrokken docenten gemotiveerd en capabel zijn om met deze leerlingen aan de slag te gaan. Deze leerlingen vereisen van leraren een specifieke inzet en specifieke competenties. Als de samenwerkende scholen aan deze voorwaarden voldoen, stroomt het overgrote deel van deze leerlingen door naar het vmbo en haalt daar vervolgens een diploma. Dat is waar we het voor doen.”

TIPS

- Zorg voor bestuurlijk draagvlak en probeer de werkwijze uit in een pilot.
- Besteed veel aandacht aan de communicatie met ouders; neem ze mee in het besluitvormingsproces over hun kind.
- Betrek een beperkt aantal vmbo-docenten, die meerdere vakken kunnen geven.

MEER INFORMATIE

Eric Bouwens
eric.bouwens@procollege.nl

ERIK DE GRAAF · JOOP DE GOEDE · COBA ANNINGA

9.

WEDERWAARDIGHEDEN VAN EEN OPR

De ondersteuningsplanraad (OPR) van samenwerkingsverband Groningen stad (VO 20.01) is inmiddels op stoom gekomen. Maar meepraten en adviseren over het ondersteuningsplan en over passend onderwijs gaat niet vanzelf, zo blijkt uit de ervaringen. De OPR van dit samenwerkingsverband nam verschillende maatregelen om optimaal te kunnen functioneren. We praten erover met de voorzitter van de OPR, Coba Anninga (ouder en lid van de MR van het Willem Lodewijk Gymnasium), met OPR-secretaris Joop de Goede (onderwijscoördinator zorg van het Gomarus College) en met Erik de Graaf, adjunct-directeur van het samenwerkingsverband.

Een puzzeltocht was het, vertelt Coba Anninga, toen de kersverse OPR bijna drie jaar geleden het eerste ondersteuningsplan (voor één jaar) van het samenwerkingsverband onder de loep nam. “We moesten een lange, vrij abstracte tekst beoordelen en we hadden geen referentiekader. Het was alsof we het bos in waren gestuurd zonder routekaart. In een cursus van het Steunpunt Passend Onderwijs VO, voor OPR-leden kregen we gelukkig concrete richtlijnen en een helder referentiekader, waardoor we dat plan toen toch konden beoordelen.”

ABSTRACTE MATERIE

Deze ervaring illustreert dat medezeggenschap op het gebied van passend onderwijs geen

eenvoudige aangelegenheid is. “Daar moet je in de ledenwerving duidelijk over zijn”, vindt Joop de Goede. “Het is een zeer abstracte materie en je bent als OPR-lid eigenlijk lid van een vrij diffuse organisatie. Want wie vertegenwoordig je als ouder nu eigenlijk in de OPR? Ook is er, zeker bij ouders, nog veel onbekendheid over passend onderwijs. Maar ook docenten weten niet veel over passend onderwijs op het niveau van het samenwerkingsverband.”

Desondanks is het gelukt om zo’n twintig OPR-leden – ouders en personeel van de scholen - te werven. De werving liep via de schoolbesturen, die de vraag in veel gevallen doorspeelden aan de medezeggenschapsraad. Erik de Graaf: “Wij hebben ervoor gekozen om schoolbesturen met twee leden, een ouder en een personeelslid, af te vaardigen in de OPR, maar besturen die scholen voor speciaal onderwijs hebben, vaardigen ook van dat bestuur twee leden af. Er zijn twee besturen die ervoor hebben gekozen om zich in de OPR te laten vertegenwoordigen. Het is vooralsnog niet gelukt om leerlingen voor de OPR te werven, maar dat blijven we zeker proberen.”

WERKGROEPEN

Toen enige tijd later het definitieve ondersteuningsplan 2015-2019 moest worden beoordeeld, pakte de OPR het anders aan. De raad splitste zich op in werkgroepen die allemaal één hoofdstuk onder de loep namen. Elke werkgroep

noteerde aan de hand van een checklist van het Steunpunt Passend Onderwijs VO vragen en onduidelijkheden over het betreffende hoofdstuk. “Dat werkte heel goed”, vertelt Anninga. “Die aanpak leverde niet alleen ruim honderd vragen en opmerkingen over het ondersteuningsplan op, maar had ook andere positieve effecten. Doordat ieder lid actief was betrokken bij een onderdeel van het ondersteuningsplan en de opgedane kennis deelde met de anderen, raakte de hele OPR beter ingevoerd in de materie. Daarnaast hebben de directie en de OPR hierdoor meer respect voor elkaar gekregen én is het ondersteuningsplan er beter van geworden.”

Want de directie nam de inbreng van de OPR zeer serieus, beantwoordde alle vragen en paste het ondersteuningsplan aan op basis van de feedback van de OPR. “Dat was veel werk,” vertelt De Graaf, “maar het ondersteuningsplan is hierdoor aanmerkelijk verbeterd. Wij vinden het belangrijk om te investeren in de relatie met de OPR en in medezeggenschap, omdat je het school-, ouder- en docentperspectief nodig hebt om het voor leerlingen beter te maken. En hoewel de materie inderdaad vaak abstract is, is dát wat ons bindt. Het gaat in dit soort stukken niet over leerling x of leerling y, maar je kunt wel proberen om het steeds terug te brengen naar die gezamenlijke focus: het belang van het kind.”

EFFICIËNT

Het samenwerkingsverband raadpleegt de OPR in brede zin over beleidsontwikkelingen en -wijzigingen. Het afgelopen jaar sprak de OPR over dertien verschillende onderwerpen met de directie en is er over acht onderwerpen een besluit genomen, vertelt Anninga. “De onderwerpen variëren van de uitwerking van arrangementen en de toelichting op de meerjarenbegroting tot de stand van zaken over thuiszitters en de toekomst van lwoo/pro. Dat levert al met al heel veel leeswerk op. Om dat wat te beperken, hebben we de directie gevraagd om bij de stukken zo mogelijk een spoorboekje mee te leveren, bijvoorbeeld opleggers en aanwijzingen. Zo is het belangrijk dat is aangegeven of het om bestaand of om nieuw beleid gaat, want dan heeft de OPR een andere rol.”

De Goede benadrukt in dit verband dat er sprake is van onderling vertrouwen: “We gaan ervan uit dat de stukken goed en gedegen in elkaar zitten en dat we niet alles op detailniveau hoeven te bekijken. Het is bijvoorbeeld prettig als is aangegeven welke onderdelen er zijn veranderd zodat we een tekst niet nog eens helemaal hoeven te lezen, maar ons kunnen richten op de relevante passages.”

Verder probeert de OPR zo efficiënt mogelijk te werken door de jaarplanning af te stemmen op de planning van het samenwerkingsverband: vaste onderwerpen, zoals de begroting en de jaarrekening, worden vooraf geagendeerd.

Daarnaast heeft de OPR twee structurele werkgroepen ingesteld die zich richten op een specifiek gebied: de werkgroep achterban en de financiële commissie.

LASTIG

Naast zeven vergaderingen, plant de OPR jaarlijks een scholingsbijeenkomst in. “Na de eerste worsteling met het ondersteuningsplan, hebben we daartoe besloten”, vertelt Anninga. “Elk jaar volgen we een scholing van het Steunpunt Passend Onderwijs VO of van de Algemene Onderwijsbond (AOB), die trouwens ook de financiële commissie ondersteunt.”

Lastig punt is dat het verloop binnen de OPR vrij groot is. Kinderen van ouders die in de OPR zitten verlaten het onderwijs of deelnemende leraren krijgen een andere baan. De OPR moet dus rekening houden met het feit dat er regelmatig leden komen en gaan. Anninga: “Nieuwe leden springen op een rijdende trein en het is de kunst ervoor te zorgen dat ze aangehaakt blijven. De trein mag wel even schokken, maar hij mag niet stil blijven staan. Daarom is het belangrijk dat we veel aandacht besteden aan nieuwe leden, dat we ze uitleg geven en goed informeren.”

TIPS

- Zorg ervoor dat je als OPR beschikt over goede adviseurs.
- Houd voor ogen hoe het samenwerkingsverband bestuurlijk en organisatorisch in elkaar zit en pas je rol als OPR daarop aan.
- Laat je als OPR ondersteunen en bijscholen.
- Werk in werkgroepen.

MEER INFORMATIE

Coba Anninga
anninga.mtc@gmail.com

Joop de Goede
j.de.goede@gsg.nl

Erik de Graaf
[e.de.graaf\[at\]swv-vo2001.nl](mailto:e.de.graaf[at]swv-vo2001.nl)

JAN-WILLEM VAN DEN BERG

RENKE KALLENBERG

10.

GROEN LICHT VOOR DE BASISKLAS

In Boxtel hebben docenten zelf een nieuw soort klas bedacht waar leerlingen van het vmbo-basis daadwerkelijk passend onderwijs volgen. De ingrediënten van deze 'basisklas' zijn overbekend, maar op het Baanderherencollege zijn ze samengevoegd tot een recept dat naar meer smaakt. Directeur Jan-Willem van den Berg en docent Renske Kallenberg delen het maar al te graag met ons.

Het samenwerkingsverband De Meierij (het gebied rond centrumgemeente 's-Hertogenbosch) heeft unaniem gekozen voor opting out: het loslaten van de landelijke criteria voor toekenning van ondersteuningsgelden. Jan-Willem van den Berg, directeur van het Baanderherencollege voor vmbo en praktijkonderwijs in Boxtel: "Dat betekent dat iedereen de ondersteuning op zijn eigen manier mag invullen. En daar zijn we heel blij mee."

Eén van die manieren is de basisklas, waarmee het Baanderherencollege sinds het schooljaar 2014-2015 experimenteert: een klas met speciale kenmerken voor kinderen die de basisleerweg van het vmbo volgen, kinderen die het cognitief misschien best aan zouden kunnen, maar die onderpresteren vanwege motivatieproblemen. Van den Berg: "Het concept is nog volop in ontwikkeling, maar we zijn er razend enthousiast over!"

HEEL VEEL RUST

Renske Kallenberg, een van de betrokken docenten, legt uit dat de basisklas als begrip al langer bestond op het Baanderherencollege, maar dat die niet voldeed aan de behoeften van de leerlingen: "Het waren klassen als alle andere: met wel dertien vakken, dertien docenten en dertien lokalen. Door die versnippering kon het makkelijk gebeuren dat dingen die bij docent A misgingen, ook bij docent B mis konden gaan." De mentoren in kwestie zagen dat met lede ogen aan en ontwikkelden samen met de directie een uitgekend plan: de nieuwe basisklas was geboren.

Voorstel was om het aantal vakken te verminderen door ze te clusteren tot nieuwe vakken: Mens & Maatschappij, Mens & Natuur, Mens & Techniek, Mens & Cultuur. Daardoor kon het aantal docenten per klas flink worden gereduceerd: soms maar zes in plaats van dertien. Kallenberg: "Sommige docenten, zoals ikzelf, zijn meer vakken gaan geven. Minder docenten betekent meer contactmomenten, dus als bijvoorbeeld de mentor er niet is, kan een ander het overnemen. Alle docenten zijn op de hoogte van de perikelen van alle leerlingen, en dat weten de leerlingen ook. Dat brengt heel veel rust."

En over reduceren gesproken: de grootte van de basisklassen is teruggebracht tot maximaal 16 leerlingen, waar kaderklassen er meer dan twintig en tl-klassen er wel dertig kunnen herbergen.

Van den Berg: “Leerlingen voelen zich zo eerder herkend en erkend: een van de speerpunten van ons schoolbeleid. En docenten zien nu veel sneller of en wat er met een leerling aan de hand is.”

THUISHAVEN

Een derde kenmerk van de inmiddels vijf basisklassen (de drie tweede klassen die vorig schooljaar begonnen, plus de twee eerste klassen van het schooljaar 2015-2016) is dat ze vaste lokalen hebben, die bovendien naast elkaar in één vleugel van het gebouw liggen. Kallenberg: “De leerlingen hebben daarmee een eigen thuishaven, we wisselen alleen met vakken zoals gymnastiek van lokaal. De docenten zijn ook vrijwel altijd in die hoek te vinden, dus als ik om wat voor reden dan ook een leerling even op de gang zet, zien mijn directe collega’s dat en dan weten ze dat er iets aan de hand is. Er is veel onderling contact, en we lossen alles binnen het team op. Als iemand van ons ziek is, hebben we meestal geen invaller nodig; we nemen de lessen dan gewoon van elkaar over.”

Een vierde innovatie is de weektaak. Kallenberg: “Leerlingen krijgen aan het begin van de week op wat ze aan het eind van de week af moeten hebben. Ze kunnen dan zelf kiezen wanneer ze eraan werken. Zijn ze in de ene les klaar met een bepaald onderdeel, dan kunnen ze tijdens die les verder met andere onderdelen van hun weektaak. Ze kunnen hulp inroepen

voor vakken waar ze minder goed in zijn, ook bij docenten van een andere klas in een van de vijf lokalen van de thuishaven.”

De voortgang van de weektaken wordt zichtbaar gemaakt: in elk lokaal hangt een bord aan de muur waar de kleuren groen (‘gaat goed’), oranje (‘is nog niet goed, maar komt goed’) en rood (‘alarm’) de stand van zaken weergeven. Kallenberg: “Dat werkt de zelfdiscipline van de kinderen enorm in de hand, ze willen dat de les doorgaat zodat ze aan hun weektaak kunnen werken. Een verregerende vorm van differentiatie, waarbij blijkt dat basisleerlingen veel minder bij de hand genomen hoeven te worden dan meestal wordt aangenomen.”

KLEURENPALET

Het palet groen-oranje-rood komt ook terug in de gekleurde bekertjes die leerlingen op hun tafel kunnen zetten om hun gemoedstoestand te karakteriseren. Bij groen willen ze alles graag vertellen, bij rood moet je ze met rust laten. Van den Berg: “Dat werkt heel goed, kinderen respecteren dat. Wat ook fantastisch is, is dat leerlingen hun individuele leerdoel voor een bepaalde periode op hun tafeltje hebben geplakt. Dat gaat niet zozeer om vakmatige zaken, maar om competenties, bijvoorbeeld: ‘Ik stel vragen als ik iets niet begrijp’ of ‘Ik reageer niet op alles wat er in de klas gebeurt’. Dat alles schept een klimaat van tolerantie en veiligheid.”

Die veiligheid wordt verder vergroot door het opstartkwartiertje waarmee elke dag begint. Kallenberg: “De leerlingen komen binnen, we kletsen wat en ze kunnen aangeven of er iets bijzonders aan de hand is. Dat kwartiertje is vergelijkbaar met de kring op de basisschool: geen koude start, even ontspannen en een moment dat ze alles wat nog van thuis in het hoofd zit kwijt kunnen. En dat kunnen ook heftige dingen zijn: álles komt hier op tafel.”

AMERIKA

Een aantal elementen van de basisklas is overgewaaid uit Amerika, zoals het opstartkwartiertje, presentaties van kinderen voor ouders en een ‘passieproject’, waarbij leerlingen mogen doen waar zij bij uitstek warm voor lopen. Directie en docenten zijn nu twee keer op studiereis geweest naar scholen die werken volgens de principes van *Big Picture Learning*. Ook in Nederland zijn er scholen die zo werken. Van den Berg: “Maar wij afficheren ons per se niet als *Big Picture* school. We onderschrijven de meeste uitgangspunten, maar we nemen er onderdelen van over die we op onze eigen manier vormgeven.”

TIPS

- Wees niet bang om een bestaand systeem om te vormen.
- Kweek een soort familieband: je moet het in een klas immers met elkaar doen.
- Geef leerlingen op het vmbo-basis meer verantwoordelijkheid: ze kunnen die heel goed aan.

MEER INFORMATIE

Jan Willem van den Berg

j.vd.berg@bhc.nl

Renske Kallenberg

r.kallenberg@bhc.nl

ARJAN BOSSCHER · STOFFER VAN DER LAAN
JOS BUTER · WILLEKE DOORNBOS

11.

TRAJECTEN OP MAAT VOOR THUISZITTERS

In de regio Groningen hebben de gemeente Oldambt, samenwerkingsverband PO 20.01 en samenwerkingsverband V(S)O Groningen Ommelanden de handen ineen geslagen om het aantal thuiszitters terug te dringen. Twee aanpakken in Winschoten (gemeente Oldambt) leveren een belangrijke bijdrage aan die doelstelling. Willeke Doornbos, directeur van samenwerkingsverband VO Ommelanden vertelt erover, samen met twee betrokkenen: Arjan Bosscher, schoolcoördinator van VSO de Meentschool en Jos Buter, namens de tussenvoorziening van het Dollard College 'Wieder' en het Centrum voor Scholing en Training (C.S.T.) van Reik, een instelling voor mensen met een licht verstandelijke beperking.

Op dit moment zijn er in deze regio volgens de registratie van de scholen van de samenwerkingsverbanden 21 (ingeschreven) thuiszitters in vo/vso en 8 in het primair onderwijs. Twee aanpakken in Winschoten slagen erin om (dreigende) thuiszitters, vaak met een gecompliceerde problematiek, terug te leiden naar school, werk of dagbesteding. Kern van de aanpak? Maatwerk, bezieling en lokale samenwerking.

GEEN HOKJES

De pilot van de Meentschool, een so/vso-school in Winschoten, richt zich op jongeren met een verstandelijke beperking, met of zonder toelaatbaarheidsverklaring. Vaak hebben deze thuiszitters een bijkomende complexe problematiek. Kern van de aanpak is om in een korte tijd - maximaal drie maanden - een maatwerktraject uit te voeren waarmee de jongeren naar een passende plek in het speciaal onderwijs, een dagbestedingsvoorziening of naar een (beschermd) werkplek worden geleid. Bosscher: "Je kunt deze groep niet in een hokje plaatsen, dus we bekijken het echt individueel. Voor jongeren die tijdelijk of langdurig specialistische ondersteuning nodig hebben, hebben we twee groepen ingericht: de structuurgroep en de onderwijszorggroep."

De structuurgroep is voor jongeren met een verstandelijke beperking die het binnen de reguliere so/vso-groep niet redden, omdat ze gecompliceerde ondersteuningsbehoeften hebben. Het gaat om leerlingen met alle uitstroomprofielen, die veel behoefte hebben aan structuur. In de onderwijszorggroep kunnen jongeren terecht met een laag cognitief niveau (IQ < 36) en bijkomende beperkingen. Zij hebben zeer professionele hulp nodig om zich te kunnen ontwikkelen. In de onderwijszorggroep ligt de nadruk op zelfredzaamheid en het versterken van sociaal-emotionele en praktische vaardigheden. "Er

zijn relatief veel jongeren die specialistische ondersteuning nodig hebben”, vertelt Bosscher. “Er zitten gemiddeld 9 leerlingen in de structuurgroep en 9 in de onderwijszorggroep. Op onze school, die 68 leerlingen heeft, is dat ongeveer 30 procent van de populatie.”

MINDSET

De tweede aanpak is gericht op thuiszitters die kunnen doorstromen naar regulier (of speciaal) onderwijs (85%), dagbesteding of de arbeidsmarkt. Tussenvoorziening Wieders, verbonden aan het Dollard College, en het Centrum voor Scholing en Training (CST) van Reik, werken al jaren intensief samen om voor elke jongere een traject op maat samen te stellen. Afhankelijk van de behoeften van de jongeren, maken schoolgerichte activiteiten, stages en trainingen deel uit van het programma. Dat Wieders en het CST hierin samenwerken heeft grote meerwaarde, vertelt Buter. “We versterken elkaar en zetten de expertise over en weer in. De medewerkers van het CST zijn experts in het omgaan met gedragsproblematiek en wij zijn goed thuis in onderwijs. Het is dan ook heel effectief dat we sinds een aantal jaren onder één dak zitten. Samen bekijken we welk toeleidingstraject het meest kansrijk is en welke partijen daarbij moeten worden ingeschakeld.”

Want dat is kenmerkend voor beide aanpakken: de nauwe samenwerking met

andere relevante partijen, zoals jeugdhulp (CJG), de gemeente (leerplicht), scholen, het trainings- en diagnosecentrum van de gemeente (TDC), het UWV en bedrijven. Samen met de beleidsmedewerker van de gemeente is bekeken hoe de expertise van verschillende partners kan worden gebundeld, zodat elke jongere een traject op maat kan doorlopen. Wat de samenwerking tussen al die partijen enorm vergemakkelijkt, is het feit dat op beide locaties veel van deze organisaties zijn gehuisvest op hetzelfde terrein. “De lijnen zijn kort”, stelt Bosscher. “Daardoor kun je snel handelen en bureaucratische procedures voorkomen. Dat is heel belangrijk bij deze doelgroep, dat je direct de stappen kunt zetten die nodig zijn.”

Een ander kenmerk van de aanpakken is dat jongeren niet worden ‘opgegeven’. Het woord ‘bezieling’ valt veelvuldig als Bosscher en Buter uitleggen hoe zij de jongeren benaderen. Buter: “We werken toe naar de voor de jongere best passende plek. Uitgangspunt is: als het vandaag niet lukt, dan is er morgen weer een nieuwe kans. En als wij het niet kunnen, dan halen we er iemand bij die ons daarbij kan helpen. We laten jongeren niet vallen en ze mogen zijn wie ze zijn.” Doornbos: “Dat is de allerbelangrijkste succesfactor van deze aanpakken: de *mindset* van de mensen die het doen.”

EXPERTISEBEKOSTIGING

De aanpakken worden onder meer mogelijk gemaakt dankzij financiële middelen van de samenwerkingsverbanden po en vo. Doornbos: “We hebben ervoor gekozen om deze werkzaamheden niet per leerling, maar door middel van expertisebekostiging te financieren. Want als je zulke voorzieningen goed wilt neerzetten, dan moeten de betreffende partijen beschikken over een bepaalde inzet en expertise die ze snel kunnen inzetten.”

Buter en Bosscher geven talloze voorbeelden van thuiszitters met een (zeer) ernstige problematiek, die succesvol naar een passende plek zijn geleid. Omdat de aanpak zo goed werkt, is het de bedoeling om ook elders in de regio dergelijke projecten op te zetten. Dat is relatief eenvoudig, omdat in Groningen jeugdhulp provinciebreed is ingekocht, onder andere een aantal integrale producten die zijn gericht op het verminderen van schooluitval en thuiszitten. “Daardoor kunnen we wat hier in Winschoten gebeurt ook in samenwerking met andere gemeenten gaan opzetten”, zegt Doornbos. “We zijn daarover nu in gesprek met drie andere gemeenten. Vanwege de grote fysieke afstanden in de regio, is het belangrijk om juist deze jongeren thuis nabij te kunnen ondersteunen. We zien bovendien dat de aanpak in Winschoten een aanzuigende werking heeft. Ook daarom is het goed dat deze aanpak op meer plaatsen wordt uitgevoerd. Het zal niet overal op precies

dezelfde manier gaan en dat hoeft ook niet, maar het is mooi dat we op andere plekken kunnen profiteren van de ervaringen in Winschoten.”

TIPS

- Werk nauw samen met (niet teveel verschillende) vaste partners.
- Zijn de partners ervan overtuigd dat een jongere baat heeft bij een bepaalde actie: doe het (ook als het misschien niet helemaal volgens de regels is).
- Vermijd bureaucratie en procedures. Koppel expertise (bekostiging) vanuit gemeente en onderwijs en richt het zo in, dat de mensen direct met een jongere aan de slag kunnen.

MEER INFORMATIE

Willeke Doornbos

w.doornbos@passendonderwijsgroningen.nl

Jos Buter

buj@dollardcollege.nl

Arjan Bosscher

a.bosscher@sooog.nl

PEER SCHEEPERS

NICO 'T HOOFT

12.

ARBEIDSTOELEIDING: GEBRUIK DE EXPERTISE VAN PRO EN VSO

Met vier ingrijpende decentralisaties in zicht – WMO, Participatiewet, jeugdzorg en passend onderwijs – slaan in 2014 alle betrokken organisaties in West-Friesland de handen ineen om de positie van kwetsbare jongeren op de arbeidsmarkt te verbeteren. In korte tijd wordt een regionale werkstructuur opgetuigd, waarin de scholen voor praktijkonderwijs en vso een belangrijke rol spelen. Nico 't Hooft, directeur van het samenwerkingsverband VO West-Friesland, en Peer Scheepers, beleidsmedewerker van de Stichting Leerzaam vertellen over de ontwikkelde aanpak.

Met de ophanden zijnde transities ontstond er onzekerheid over de gevolgen daarvan voor de arbeidsmarktkansen van leerlingen van het praktijkonderwijs en vso. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze kwetsbare jongeren daarvan niet de dupe worden? Die vraag leefde in brede kring: in de scholen (twee pro-scholen en een vso-school (cluster 3) van Stichting Leerzaam en cluster 4 vso-school De Spinaker), bij het samenwerkingsverband, bij de zeven gemeenten en in het Arbeidsadviessteam (AAT), het regionale netwerk voor arbeidstoeleiding. Men besloot om gezamenlijk antwoorden te zoeken op deze vraag.

VERBREIDING

Voor het samenwerkingsverband en de betreffende vier scholen stond hierbij het

volgende uitgangspunt voorop: maak in de nieuwe situatie gebruik van de expertise van de scholen op het gebied van arbeidstoeleiding. “Al vroeg zijn we in overleg gegaan met de gemeenten en andere relevante partijen”, vertelt ‘t Hooft. “Onze boodschap was: ga niet iets heel nieuws optuigen, maar gebruik de expertise die er is. Het mooie was dat dit pleidooi nadrukkelijk werd ondersteund door het project Voortijdig schoolverlaten (VSV). Ook zij wilden meedoen aan de ontwikkeling van een goede arbeidstoeleidingsstructuur voor kwetsbare jongeren. Daarmee werd niet alleen de doelgroep verbreed, maar ook het bestuurlijk overleg en de financiële mogelijkheden. Want doordat VSV ook aanhaakte, ging het om jongeren tot 27 jaar, waren er meer partijen betrokken, waaronder het Regionaal meld- en coördinatiepunt (RMC), en waren er meer middelen beschikbaar om tot een goede aanpak te komen. Er was een breed draagvlak om hiermee aan de slag te gaan.”

CENTRUM ALTERNATIEVE TRAJECTEN

En zo geschiedde. Het bestaande netwerk (AAT) is uitgebreid met de VSV-partners en voorzitter UWV is vervangen door het RMC. Vanuit dit netwerk is een structuur opgezet, het Centrum Alternatieve Trajecten, kortweg het C@T genoemd, waarin alle betrokken partijen participeren. Het C@T moet ervoor zorgen dat alle kwetsbare jongeren tot 27 jaar in beeld zijn en op een passende manier worden toegeleid naar arbeid of onderwijs.

Er zijn daartoe vijf expertgroepen gevormd, allemaal met een eigen doelgroep of taak.

De expertgroepen van het C@T:

- Arbeidstoeleiding
- Transitiecoaching
- Toeleiding Entreeopleiding
- WMO/jeugdzorg
- Wet- en regelgeving

PROMINENTE ROL VAN DE SCHOOL

“De praktijk- en vso-scholen spelen een belangrijke rol in een aantal expertgroepen”, vertelt Scheepers, die vanuit de Stichting Leerzaam een aantal expertgroepen aanstuurt.

“De scholen geven hun eigen oud-leerlingen nog altijd twee jaar nazorg, maar daarnaast zitten 15 docenten van deze scholen in de expertgroep Arbeidstoeleiding, van waaruit ze ook andere jongeren naar werk of school begeleiden. Betaald door de gemeenten voeren ze bijvoorbeeld toeleidingstrajecten uit voor het werkbedrijf WerkSaam van de zeven gemeenten. Daarnaast zet de expertgroep Transitiecoaches docenten van deze scholen in als begeleiders van (dreigende) thuiszitters, ook van andere scholen in de regio. En ook de expertgroep Toeleiding Entree maakt als het nodig is gebruik van de expertise van de scholen. De kennis en ervaring van de praktijk- en vso-scholen wordt dus heel breed benut, niet

alleen voor hun eigen oud-leerlingen, maar voor alle kwetsbare jongeren in de regio tot 27 jaar.”

PROACTIEF

Om de ambitie – alle jongeren tot 27 jaar aan het werk of op school – te realiseren, is het allereerst van belang dat alle kwetsbare jongeren in beeld zijn. Dat is op zich al een uitdaging, want uit een eerste inventarisatie blijkt dat er in de regio 263 jongeren tussen 18 en 23 jaar ‘onzichtbaar’ zijn. Zij hebben geen werk, geen uitkering en zitten niet op school. “Daar zitten de onzichtbare oud-leerlingen van de scholen nog niet eens bij”, vertelt Scheepers. “Vaak komen deze jongeren pas in beeld als het water hen tot de lippen staat, bijvoorbeeld als ze in de schuldsanering terechtkomen. Om dat soort problemen te voorkomen, willen we ze eerder in beeld hebben. Daarom is het RMC nu actief op zoek naar deze jongeren, bijvoorbeeld door ze persoonlijk te bellen. Een proactieve aanpak dus.”

Daarnaast organiseert het C@T in samenwerking met het werkbedrijf WerkSaam twee keer in de week een laagdrempelig spreekuur, waar jongeren terechtkunnen met allerlei vragen over werk, opleiding, uitkeringen of arbeidstoeleiding. Zo nodig worden deze jongeren direct aangemeld bij één van de expertgroepen, die vervolgens met hen aan de slag gaan.

BUITEN GANGBARE PADEN

Het C@T is nu bijna een schooljaar operationeel en heeft 70 toeleidingstrajecten uitgevoerd. Op dit moment is 65% van deze jongeren met succes naar een arbeids- of opleidingsplaats geleid. Hoopvolle gegevens, vinden 't Hooft en Scheepers, zeker als je bedenkt dat het al met al toch een wat avontuurlijke exercitie is. 't Hooft: “We zijn dit met z'n allen aangegaan terwijl er nog veel onzekerheden zijn over de gevolgen van de transitie, bijvoorbeeld over het wegvallen van de Wajong. Door die onzekerheden weten we niet waar we gaan uitkomen en wat er straks allemaal nog nodig blijkt te zijn. Het is dan ook echt een ontwikkeltraject. Maar nu al zien we een groot winstpunt, namelijk dat we makkelijker dan voorheen buiten de gangbare paden denken. Zo zijn we bijvoorbeeld gestart met creatieve, individuele trajecten op maat voor potentiële voortijdige schoolverlaters in het vmbo, leerlingen waarvan op school al duidelijk is dat ze het niet gaan redden.”

En er zijn meer ontwikkelingen. Zo wordt er gewerkt aan de implementatie van de methodiek ‘Boris Werkt’, waarbij jongeren binnen de kwalificatiestructuur van het mbo certificaten kunnen halen. Er wordt mogelijk op een extra locatie een spreekuur gestart, zodat meer jongeren met hun vragen dicht bij huis terechtkunnen. En ook dienen zich specifieke

doelgroepen aan die aandacht verdienen, zoals jongeren die wel een startkwalificatie hebben, maar vanwege hun beperking moeilijk aan werk komen. “Deze structuur biedt heel veel mogelijkheden”, zegt 't Hooft. “En dat is onder meer een gevolg van de samenwerking tussen praktijkonderwijs en vso.”

TIPS

- Samenwerking tussen vso en pro is een voorwaarde om dit te realiseren. Zet als samenwerkingsverbanden hierop in. Positioneer de scholen goed in het netwerk.
- Maak gebruik van de expertise van het praktijkonderwijs en het vso.
- Durf te kiezen voor intensieve regionale samenwerking, ook al weet je nog niet wat de gevolgen zullen zijn van de transitie. Wacht niet af, maar begin gewoon.

MEER INFORMATIE

Nico 't Hooft
n.thoof@swvovestfriesland.nl

Peer Scheepers
p.scheepers@leerzaam.nl

ISCHA BRENTJENS

RALF LOEVEN

13.

ouders als bondgenoten

Samen met de ouders leidt Praktijkschool Apeldoorn de leerlingen toe naar een passende vervolgplek, meestal op de arbeidsmarkt en in een aantal gevallen in het mbo. Dat betekent dat de groepsleraren intensief contact hebben met de ouders, zeker in de laatste fase als de leerlingen uitstromen. Ischa Brentjens en Ralf Loeven, beiden groepsleraren van een uitstroomgroep, vertellen waarom dit zo belangrijk is, hoe het contact met ouders gestalte krijgt en wat erbij komt kijken.

Een 'standaardaanpak' voor oudercontact is er niet op Praktijkschool Apeldoorn. Elk schooljaar zijn er vaste contactmomenten, maar het is afhankelijk van de ontwikkeling en ondersteuningsbehoeften van de leerling hoe intensief het contact met ouders is. Het woord 'op maat' valt dan ook vaak als Brentjens en Loeven vertellen over de manier waarop zij met ouders samenwerken.

DRIEHOEK

Dat is niet verwonderlijk, omdat ook het onderwijs vergaand is geïndividualiseerd, zodat het talent van elke leerling optimaal tot bloei komt. Elke leerling heeft een individueel ontwikkelingsplan en doorloopt de school in z'n eigen tempo en op z'n eigen wijze. Dat plan wordt in nauwe samenwerking met leerling en ouders vastgesteld. "Wij organiseren het onderwijs om het plan te realiseren, maar ook dat

doen we samen met de leerling en de ouders", vertelt Brentjens. "Ons uitgangspunt is dat ouders en school optrekken als bondgenoten."

De groepsleraar, die gemiddeld 18 leerlingen onder zijn hoede heeft, fungeert in deze driehoek als spil. Hij is er verantwoordelijk voor dat de samenwerking tot stand komt en goed verloopt, zodat het plan van de leerling adequaat wordt uitgevoerd en hij/zij succesvol uitstroomt naar een passende plaats op de arbeidsmarkt of in het vervolgonderwijs.

OOK TUSSENDOR

Daartoe zijn er elk jaar in ieder geval drie vaste contactmomenten: het kennismakingsgesprek aan het begin van het schooljaar, een huisbezoek in het najaar en een adviesgesprek aan het eind van het schooljaar. Loeven: "In het kennismakingsgesprek spreken we het plan samen door. Wat is er vorig jaar afgesproken? En denken we daar nog hetzelfde over? We spreken met elkaar af op welke manier we het komende schooljaar aan het plan gaan werken. In oktober/november gaan we bij alle leerlingen op huisbezoek om de voortgang te bespreken en in het adviesgesprek aan het eind van het schooljaar stellen we vast wat er het volgende jaar moet gebeuren."

In alle groepen, en zeker in de uitstroomgroepen, is er ook tussendoor vaak contact met ouders.

Als het nodig is, gaat de groepsleraar vaker op huisbezoek, worden ouders uitgenodigd op school en er is regelmatig telefonisch contact. “Alles is erop gericht dat de leerling uitstroomt naar een passende vervolgplek,” zegt Loeven, “en als daarvoor een intensiever contact met ouders nodig is, dan zorgen we ervoor dat dat gebeurt. Bij veel ouders doe ik bijvoorbeeld in het begin van het jaar een huisbezoek in plaats van een kennismakingsgesprek op school om het uitstroomplan te bespreken en om uit te leggen met welke wet- en regelgeving ze te maken zullen krijgen. De intensiviteit van het contact met de ouders is helemaal afgestemd op de ondersteuningsvragen van de leerling. Bij de ene leerling bel je bijna nooit met de ouders en bij de ander wekelijks.”

VOORKOMEN IS BETER

Uit ervaring weten Brentjes en Loeven hoe belangrijk dit is. Loeven: “Het is zeer functioneel dat je elkaar kent, elkaar regelmatig ziet en spreekt. Als je elkaar weinig ziet, dan nemen ouders minder makkelijk contact op als er iets is of als ze vragen hebben. Bovendien hebben deze leerlingen belang bij veel structuur en duidelijkheid. Is er onvoldoende contact met de ouders, dan ontstaat er al gauw ruis waardoor de leerling niet precies weet waar hij aan toe is. Daarom is het belangrijk om hele duidelijke afspraken met ouders te maken en om altijd te doen wat je zegt. Ook

geeft het duidelijkheid als je de wederzijdse verwachtingen uitspreekt en vastlegt. Dat doen wij in het kennismakingsgesprek.”

“Continuïteit in het contact met ouders is erg belangrijk,” voegt Brentjes toe, “want alleen als je regelmatig contact hebt, bouw je een band en wederzijds vertrouwen op. Als er sprake is van vertrouwen, kun je bijvoorbeeld ook makkelijker slecht nieuws brengen en bespreken en nemen ouders sneller iets van je aan. Een andere belangrijke reden voor intensieve oudercontacten is dat je vragen en misverstanden dan vóór kunt zijn. Voorkomen is beter dan genezen. Dat betekent onder meer dat je ouders regelmatig en goed informeert en dat je bij elke verandering contact met ze opneemt. Maar het is ook een kleine moeite om ouders af en toe even te bellen of er nog vragen of andere zaken zijn.”

TIJD

Het contact met ouders is een groot én vanzelfsprekend onderdeel van het werk van Brentjes en Loeven. Ze kunnen dan ook niet aangeven hoeveel tijd het hen gemiddeld kost. Dat verschilt niet alleen per periode, per groep en per leerling, maar is ook helemaal geen onderwerp van gesprek in de school. Loeven: “Je hoort wel eens dat leraren al hun uren bijhouden en registreren, maar dat is hier op school niet de cultuur. Het hoort gewoon bij je werk. Wij leggen geen verantwoording af over de besteding van

onze uren, maar over het functioneren van de leerlingen. Want dát is onze verantwoordelijkheid: dat onze leerlingen de doelen halen en doorstromen naar een passende plek.”

Naast de schoolcultuur, zijn er ook organisatorische voorwaarden die het mogelijk maken om zo intensief met ouders samen te werken, vertelt Brentjes. “Je moet natuurlijk wel ruimte ervaren en krijgen om dat allemaal te doen, waardoor je in principe altijd beschikbaar kan zijn voor ouders. Daar is onze organisatie op ingericht. Daarnaast hebben wij veel vrijheid om zelf ons werk in te delen en dat is heel prettig.”

TIPS

- Betrek de ouders nadrukkelijk bij het individueel ontwikkelingsplan en ondersteun de leerling samen.
- Zorg voor continuïteit: onderhoud het contact met ouders het hele jaar door actief.
- Doe wat je zegt.
- Spreek wederzijdse verwachtingen uit.

MEER INFORMATIE

Ischa Brentjens

i.brentjens@praktijkschool-apeldoorn.nl

Ralf Loeven

r.loeven@praktijkschool-apeldoorn.nl

HARRIËT SMIT

MAARTJE KRÜSE

14.

HET JAARVERSLAG: ONDERDEEL VAN DE KWALITEITS-CYCLUS

Samenwerkingsverbanden schrijven hun jaarverslag misschien in de eerste plaats 'omdat het moet', maar het heeft ook voor de samenwerkingsverbanden zelf een belangrijke functie. Tenminste, als de verslaglegging direct is gerelateerd aan de doelstellingen uit het ondersteuningsplan en is opgenomen in de kwaliteitszorgcyclus. Dat vinden Harriët Smit, programmaleider Passend Onderwijs van samenwerkingsverband Sterk VO, en Maartje Krüse, directeur van samenwerkingsverband VO Gelderse Vallei.

Op vele momenten en op allerlei manieren verzamelen deze samenwerkingsverbanden - formeel en informeel - informatie die iets zegt over het functioneren van het samenwerkingsverband en over de resultaten van passend onderwijs. Ze doen dat op drie niveaus: op het niveau van het kind, op het niveau van de school en op het niveau van het samenwerkingsverband. "Wij volgen doorlopend hoe het gaat met de uitvoering van onze wettelijke taak", vertelt Harriët Smit.

"Op de drie niveaus kijken we steeds naar de doelen, de uitvoering en de resultaten. We willen weten of ieder kind op een passende plek zit, in hoeverre de scholen op streek zijn met passend onderwijs en of wij als samenwerkingsverband de scholen daarbij voldoende ondersteunen en de uitvoering van onze wettelijke taken op orde hebben. We verzamelen daartoe financiële en andere harde gegevens, maar

ook zachte gegevens, zoals verslagen van bijeenkomsten, feedback en evaluaties."

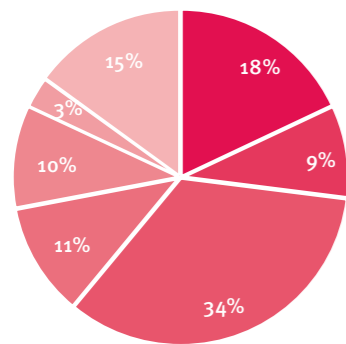
AFSTEMMEN

Doordat de input voor het verslag gedurende het hele jaar wordt verzameld en aan het eind van het jaar in principe 'klaar ligt', staat het jaarverslag van Sterk VO al snel op de website. Smit: "We beschikken aan het eind van het jaar over alle benodigde gegevens, maar omdat er nog niet één systeem is waarin alle financiële, harde en zachte gegevens kunnen worden opgeslagen, moeten we de informatie nog wel ophalen en vervolgens op een inzichtelijke manier bij elkaar zetten."

Maartje Krüse vindt dat vooral de afstemming met alle betrokken partijen veel tijd kost. "Voordat het jaarverslag op de agenda van de bestuursvergadering staat, is het al heel wat bureaus gepasseerd, zoals het administratiekantoor, de accountant en het bestuur. Ik vind het een klus om in dat proces het overzicht en de regie te houden."

NIET GEÏSOLEERD

Hoe het jaarverslag moet worden opgebouwd, vereist niet veel denkwerk, vinden Smit en Krüse, omdat de opbouw van het ondersteuningsplan daarvoor richtinggevend is. Bij Sterk VO zien de inhoudsopgaven van beide documenten

Voorbeeld uit het jaarverslag van swv vo Gelderse Vallei

Middelen ondersteuningsplan

- Management en organisatie
- Ondersteuningstoewijzing, incl. toetsing
- Steun waar nodig (op schoolniveau)
- Steun waar nodig, arrangementen via swv
- Pilots
- Tussentijdse groei vso
- Herbestedingsverplichting

er zelfs vrijwel hetzelfde uit. Smit: “Omdat het jaarverslag een cruciaal onderdeel is van onze kwaliteitszorgcyclus, zijn de inhoud en de opbouw van het jaarverslag afgestemd op ons ondersteuningsplan. Wij beschrijven in het jaarverslag wat er is terecht gekomen van de doelen die we in ons ondersteuningsplan hebben geformuleerd. De opzet van beide documenten is dus nagenoeg hetzelfde.”

En dat geldt in principe ook voor het jaarverslag van Krüse. “In het jaarverslag bespreken we elke doelstelling uit het ondersteuningsplan op dezelfde manier. Steeds gaat het, eenvoudig gezegd, om de volgende drie vragen: Wat waren we van plan? Wat hebben we gedaan? En wat gaan we doen? We evalueren dus de activiteiten en opbrengsten en we stellen op basis daarvan vast wat we het volgende jaar moeten aanpassen. Uit de evaluatie bleek bijvoorbeeld dat de aanvraag van de bovenscholse arrangementen door scholen soms wordt ervaren als een bureaucratische last. Daarom is in samenspraak met de zorgcoördinatoren een eenvoudiger werkwijze ontwikkeld, die dit jaar wordt geïmplementeerd.”

Ook bij Sterk VO kan het jaarverslag aanleiding geven voor beleidsaanpassingen. Smit: “Omdat het jaarverslag een belangrijk onderdeel is van onze plan- en kwaliteitscyclus, is het in feite een evaluatiedocument op basis waarvan we ons ondersteuningsplan aanpassen als dat nodig is. Daarom kun je het jaarverslag niet

geïsoleerd bekijken, maar moet je het zien in de brede context van monitoren, evalueren en bijstellen. Als je het jaarverslag op deze manier beschouwt en gebruikt, dan kun je er als samenwerkingsverband veel aan hebben.”

VOLLEDIG ÉN BEHAPBAAR

Daarnaast is externe verantwoording natuurlijk de belangrijkste functie van het jaarverslag. Krüse: “Het is het moment waarop je het geheel presenteert aan de buitenwereld. Je laat aan geïnteresseerden en betrokkenen zien waar je als samenwerkingsverband mee bezig bent. Het is geen spannende lectuur, maar aan schoolbesturen en -directies, de ondersteuningsplanraad, de gemeente en de onderwijsinspectie geeft het verslag een totaalbeeld van de activiteiten en resultaten van het samenwerkingsverband.”

Het is belangrijk dat het jaarverslag volledig is en de lezer adequaat informeert, maar ook dat het ‘behapbaar’ is en dat het de informatie op een inzichtelijke en beknopte manier presenteert. Geen dikke pakken papier dus. Daarom geven beide samenwerkingsverbanden informatie in hun jaarverslagen zo mogelijk weer in infographics, grafiekjes en plaatjes.

EFFICIENCY

Daarnaast maakt Sterk VO een samenvatting van het jaarverslag en zijn er in het jaarverslag veel links opgenomen naar bronnen en publicaties, zoals verslagen van bijeenkomsten en uitkomsten van tevredenheidsonderzoeken. “Daarmee geef je op een makkelijke manier een onderbouwing voor wie dat wil, maar het is ook efficiënt en praktisch, omdat je dan in je jaarverslag niet alles hoeft te herhalen”, stelt Smit. “Onze website is dan ook een belangrijk instrument als het gaat om communicatie en verantwoording. We zorgen ervoor dat alle bronnen op de site staan. Het jaarverslag is dus niet alleen verbonden met het ondersteuningsplan, maar kan ook niet zonder een goede website.”

VERANTWOORDING GEMEENTESUBSIDIES

Sterk VO ontvangt voor diverse projecten subsidie van de gemeente Utrecht. Ook die moeten worden verantwoord. “Dankzij het feit dat het subsidiebureau van de gemeente Utrecht streeft naar zo min mogelijk bureaucratie en verantwoordingslast, kunnen wij de financiële verantwoording aan rijk en gemeente combineren”, vertelt Smit. “Alle gemeentesubsidies worden in de jaarrekening verantwoord en voor de gemeente is de jaarrekening met accountantsverklaring voldoende. Dat bespaart veel tijd en geld.

Dit is mede mogelijk doordat de betreffende beleidsmedewerker betrokken is bij de uitvoering, goed op de hoogte is en doordat de gemeente zich dienstverlenend opstelt.”

TIPS

- Het jaarverslag is een onderdeel van de kwaliteitszorgcyclus van het samenwerkingsverband. Gebruik het ondersteuningsplan met doelen, indicatoren en beoogde resultaten als leidraad voor het jaarverslag.
- Geef informatie compact en beeldend weer. Gebruik zo mogelijk infographics, grafieken en plaatjes.
- Neem links op naar bronnen, interessante documenten, foto's, feiten en cijfers en zorg ervoor dat deze zoveel mogelijk op de website staan.
- Gebruik de jaarrekening ook voor verantwoording aan de gemeente en andere subsidiegevers.

MEER INFORMATIE

Harriët Smit
h.smit@sterkvo.nl

Maartje Krüse-van Helmond
m.vanhelmond@swvgeldersevallei.nl

MARIANNE VAN ZANTEN

15.

PRIVACY: DE JUISTE AFWEGING MAKEN

Ook het samenwerkingsverband VO Waterland heeft een privacyreglement waarin is vastgelegd hoe de betrokken partijen omgaan met de privacy van leerlingen en ouders. Toch is de privacy met zo'n reglement niet waterdicht te regelen, weet directeur Marianne van Zanten. Welke privacyvraagstukken spelen een rol? En hoe gaat het samenwerkingsverband VO Waterland daarmee om?

Als bestuurslid van het Platform Samenwerkingsverbanden VO zit Van Zanten in de 'werkgroep Privacy' die de VO-raad in het leven heeft geroepen. Het is geen toeval dat juist Van Zanten die taak namens het platform op zich neemt, want voordat ze 12 jaar geleden bij het samenwerkingsverband in dienst trad, werkte zij in de GGZ waar ze zich onder meer bezighield met privacyprotocollen. Het is dus niet voor het eerst dat zij zich buigt over deze problematiek. "Er is hierover in het kader van passend onderwijs nog veel onduidelijkheid doordat de wetgeving nog maar kort geleden tot stand is gekomen. Financiële wetgeving en privacywetgeving lopen daar achteraan. Hoe we met privacy moeten omgaan, is nog niet goed uitgekristalliseerd."

Dat passend onderwijs privacydilemma's met zich meebrengt, komt volgens Van Zanten vooral doordat er meerdere partijen bij zijn betrokken; niet alleen scholen, maar ook jeugdzorg, het maatschappelijk werk, de gemeente en vaak nog andere partijen die zitting hebben in de

wijkteams. "Dat betekent dat er tussen deze partners informatie wordt uitgewisseld, want dat is noodzakelijk om kinderen en gezinnen goed te kunnen ondersteunen. En daar zit de crux: welke informatie geef je wel en niet door? En op welke manier doe je dat? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Bovendien komt het voor dat de partners daarvoor verschillende reglementen en protocollen gebruiken of onder een andere wetgeving vallen."

BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

Dit laatste illustreert Van Zanten met het voorbeeld van de rapportageplicht van samenwerkingsverbanden over het aantal thuiszitters en leerlingen met een vrijstelling of ontheffing. "Wij hebben daarvoor onder andere informatie nodig van de gemeenten, maar wettelijk mogen gemeenten die informatie niet aan ons geven. We hebben dus te maken met twee tegenstrijdige plichten. Wij hebben dat opgelost door met de leerplichtambtenaren afspraken te maken en geheimhoudingsverklaringen te tekenen. In feite is dat burgerlijke ongehoorzaamheid, maar zo kunnen wij in ieder geval aan onze plicht voldoen. Maar Ingrado, de vakvereniging van de afdelingen leerplicht, heeft gemeenten onlangs geadviseerd om zich aan hún wettelijke plicht te houden en hieraan niet meer mee te werken. Gelukkig hebben onze leerplichtambtenaren besloten om dat advies

naast zich neer te leggen, zodat wij adequaat aan het ministerie kunnen blijven rapporteren.”

Ook bij de toelaatbaarheidsverklaring is niet duidelijk hoe samenwerkingsverbanden moeten omgaan met privacy, vertelt Van Zanten. “We moeten bijvoorbeeld het BSN-nummer vermelden, terwijl we dat wettelijk niet mogen registreren. En zo zijn er rond de TLV-aanvraag meer privacydilemma’s. Op basis van jurisprudentie in de GGZ, hebben wij gesteld dat we hierbij ‘handelen in de geest van de wet’. Dat houdt in dat we ons gezond verstand gebruiken bij het verzamelen van gegevens en dat we met die informatie zo zorgvuldig mogelijk omgaan. We hebben een externe, extra beveiligde digitale omgeving waar we de benodigde gegevens van leerlingen opslaan. Die informatie is slechts toegankelijk voor een beperkt aantal mensen van de scholen en het samenwerkingsverband die daarvoor een speciale code hebben.”

DE HOE-VRAAG

Het gaat bij de privacyproblematiek niet alleen over de vraag welke gegevens er worden uitgewisseld en bewaard, maar ook over de manier waarop dat gebeurt. Van Zanten maakt bijvoorbeeld mee dat mensen – zich van geen kwaad bewust - vertrouwelijke informatie mailen naar een hotmailadres of per ongeluk versturen naar de verkeerde persoon. “Als het om privacygevoelige informatie gaat, is

mailen niet verstandig. E-mail is zo lek als een mandje. Daarom hebben wij afgesproken om - buiten het interne netwerk - in principe geen kindgegevens te mailen, maar deze in te voeren in onze beschermde digitale omgeving.” Ook is belangrijk dat professionals informatie die zij vastleggen op de juiste manier, met respect voor ouders en kinderen, verwoorden. “Daarin zijn professionals in de zorg beter getraind dan mensen in het onderwijs”, zegt Van Zanten. “Daar is zeker nog een slag te maken en wij zijn daar actief mee bezig. Zo hebben we bijvoorbeeld samen met de schoolmaatschappelijk werkers geoefend: wat schrijf je op en hoe schrijf je dat op?”

AFWEGINGSKADER

Een privacyreglement, afspraken, protocollen en een veilige ict-omgeving; het zijn onmisbare elementen van een goed privacybeleid. Daarnaast heeft privacy echter een ethische kant, die volgens Van Zanten niet in regels en systemen is te vangen. “Je moet heel vaak zelf een afweging maken. Is het echt noodzakelijk dat ik deze zorgen deel of deze gegevens overdraag? En ook: hoe zou ik zelf willen dat men met mijn gegevens omgaat? Het is heel belangrijk dat iedereen die te maken heeft met de uitwisseling van gegevens zichzelf deze vragen stelt.”

Om professionals zich hiervan bewust te maken én hen houvast te bieden bij het maken van deze

afweging, gebruikt het samenwerkingsverband VO Waterland de privacytool *Samenwerken in de jeugdketen. Een instrument voor gegevensuitwisseling*, die is ontwikkeld door het ministerie van VWS. Aan de hand van dit afwegingskader stelt de professional zichzelf vragen over de proportionaliteit, de subsidiariteit en de doelmatigheid van de voorgenomen informatieoverdracht:

- Proportionaliteit: staat mijn actie in verhouding tot het doel?
- Subsidiariteit: is mijn actie echt nodig of is er een andere, minder ingrijpende, actie mogelijk om mijn doel te bereiken?
- Doelmatigheid: bereik ik met deze actie het beoogde doel?

PROFESSIONALITEIT

Van Zanten: “Door stil te staan bij deze vragen, ga je op een verantwoorde manier om met de privacy van kinderen en gezinnen. Je legt je afwegingen vast en kunt dat document toevoegen aan het dossier, zodat je later - zo nodig - goed kunt uitleggen waarom je het op dat moment zo hebt gedaan. Door je afweging consequent op deze manier te maken, ontwikkel je professionaliteit op dit gebied. Natuurlijk kun je als professional ook hierin fouten maken, maar dat is pas verwijtbaar als je er niet goed over hebt nagedacht. Door dit instrument consequent te gebruiken, dwing je jezelf om van tevoren in ieder

geval heel goed over je handelwijze na te denken. Ik ben erg enthousiast over dit afwegingskader en stuur de tool zeer regelmatig naar alle betrokkenen in het samenwerkingsverband, zodat ze hem altijd bij de hand hebben als ze privacygevoelige beslissingen moeten nemen.”

TIPS

- Gebruik de tool *Samenwerken in de jeugdketen. Een instrument voor gegevensuitwisseling*.
- Verstuur privacygevoelige informatie niet per e-mail, maar via een beveiligde ict-omgeving.
- Neem in de e-mail standaard een disclaimer op waarin je de geadresseerde verzoekt om actie te ondernemen als de e-mail/informatie niet voor hem is bestemd.

MEER INFORMATIE

Marianne van Zanten
ztn@psg.nl

GERJAN VAN DIJKEN

16.

ELKE LEERLING WEET ZICH GEKEND

Dat er van de bijna 900 leerlingen van Sprengeloo in Apeldoorn geen enkele leerling thuis zit, heeft alles te maken met het verzuimbeleid van de school (vmbo, mavo). Drie essentiële onderdelen van dat beleid: een strak verzuimprotocol, een intensieve samenwerking met de afdeling leerplicht en een speciale aanpak voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Maar het begint met preventie, zo vertelt directeur Gerjan van Dijken: “Leerlingen die gemotiveerd zijn en die worden gekend, verzuimen minder.”

Voor de meeste leerlingen volgt de school een strak verzuimprotocol dat precies aangeeft wie wat wanneer moet doen. De drie belangrijkste actoren zijn de verzuimcoördinator, de mentor en de leerplichtambtenaar. In die volgorde, want als de actie van de verzuimcoördinator niet het gewenste effect heeft, is de mentor aan zet, waarna - als ook zijn interventie geen vruchten afwerpt - de leerplichtambtenaar wordt ingeschakeld.

ER BOVENOP ZITTEN

De samenwerking met de afdeling leerplicht van de gemeente is een essentieel onderdeel, maar ook een belangrijke succesfactor van het verzuimbeleid van Sprengeloo. “Wij trekken echt samen op,” vertelt Van Dijken, “en we schromen niet om de leerplichtambtenaar al snel te betrekken. We schakelen leerplicht al in als

een leerling 16 uur, dus twee dagen, achtereenvolgend ongeoorloofd verzuimt. We zijn ervan overtuigd dat je er bovenop moet zitten, snel moet ingrijpen, en dat blijkt effectief te zijn. Het inschakelen van leerplicht heeft trouwens vooral een preventieve functie: het heeft doorgaans meer impact als ouders en leerlingen worden benaderd door een leerplichtambtenaar dan door de school.”

ZIEKTEVERZUIM

Naast een protocol voor ongeoorloofd verzuim, is er een protocol voor ziekteverzuim, voor verwijdering uit de les en voor te laat komen. “Ja, ook te laat komen bestrijden we actief,” vertelt Van Dijken, “omdat we weten dat veelvuldig te laat komen vaak ontardt in verzuim. Daarom schakelen we na 12 keer te laat komen de leerplichtambtenaar in. Natuurlijk hebben de verzuimcoördinator en de mentor dan al verschillende maatregelen genomen, maar als de leerling desondanks te laat blijft komen, dan neemt leerplicht het over.”

Ook voor leerlingen die zich vaak ziek melden, en dus geoorloofd verzuimen, is er een strakke aanpak. De school neemt na de ziekmelding direct contact op met de ouders. En als een leerling 60 uur – al of niet aaneengesloten – heeft verzuimd, wordt de ondersteuningscoördinator ingeschakeld en wordt in overleg met de school en de leerplichtambtenaar vastgesteld welke stappen moeten worden genomen om het

ziekteverzuim te verminderen. Van Dijken: “We hebben ons dit jaar gefocust op de bestrijding van het langdurig ziekteverzuim; volgend jaar gaan we het kortdurend geoorloofd verzuim aanpakken. Het is belangrijk om daar alert op te reageren, want ook hiervoor geldt: als je het laat lopen, dan is de kans groot dat het ziekteverzuim gaandeweg toeneemt, langduriger wordt of overgaat in ongeoorloofd verzuim.”

REGISTREREN

De verzuimcoördinator speelt een centrale rol in het verzuimbeleid. Hij ontvangt de afmeldingen, belt ouders op als hun kind zonder afmelding afwezig is, controleert dagelijks of het verzuim al of niet geoorloofd is en informeert de mentor over ziekgemelde leerlingen. Ook is het de verzuimcoördinator die contact opneemt met de leerplichtambtenaar als het protocol dat voorschrijft. “Dat wij een zeer punctuele verzuimcoördinator hebben, is een cruciale succesfactor”, zegt Van Dijken. Daarnaast worden alle verzuimgegevens zorgvuldig geregistreerd. Zo worden de overgangen van po naar vo en van vo naar mbo zorgvuldig gemonitord met respectievelijk de Overstapservice Onderwijs (OSO) en het Digitaal Doorstroom Dossier (DDD). Van Dijken: “Als het gaat om schooluitval, zijn dat kwetsbare momenten in de schoolloopbaan. Daarom is het heel belangrijk dat we leerlingen bij de overgangen goed volgen. Daarnaast registreren we zorgvuldig

alle verzuimgegevens van onze leerlingen, zodat we snel actie kunnen ondernemen. Bovendien geven de kwartaaloverzichten inzicht in verzuimtrends. Zo zien we bijvoorbeeld dat het verzuim gedurende de schoolloopbaan toeneemt en ook dat het verschilt per onderwijsniveau. In een vmbo-basisklas 3 is het verzuim veel hoger dan in leerjaar 1 van de theoretische leerweg. Als je kennis hebt van zulk soort trends, dan kun je je beleid en protocollen daarop afstemmen.”

EXPERTISEPUNT

De strakke, geprotocolleerde aanpak werkt goed, al gaat het Van Dijken niet altijd snel genoeg. Doordat het protocol door verschillende mensen worden uitgevoerd – de verzuimcoördinator, de mentor en soms het kernteam – gaat er soms behoorlijk wat tijd overheen voordat er echt wordt ingegrepen. “Dat is enerzijds inherent aan de protocollen, maar je bent daarbij ook afhankelijk van de daadkracht en voortvarendheid van de betreffende personen. Het kan soms wel wat sneller. Zeker als er externe instanties bij zijn betrokken speelt dit probleem, want dan heb je vaak te maken met tijdrovende procedures.”

Vooraf leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften vormen een risicogroep als het gaat om schoolverzuim en thuis zitten. Voor deze groep - totaal ongeveer tachtig leerlingen - is er in de school het ‘Expertisepunt’ ingericht. In deze aparte setting krijgen deze leerlingen

begeleiding en extra ondersteuning op maat van twee (vaste) docenten en een pedagogisch medewerker, die nauw samenwerken met de schoolmaatschappelijk werker, de schoolarts en de leerplichtambtenaar, die samen met de ondersteuningscoördinator het kernteam vormen. “Bij deze leerlingen gaan we anders om met te laat komen, eruit sturen en verzuim,” vertelt Van Dijken “omdat onze reguliere, toch wat rigide aanpak bij deze leerlingen meestal niet werkt. Zij hebben behoefte aan een meer pedagogische aanpak, die goed is afgestemd op de problematiek van de betreffende leerling. Het Expertisepunt is dus niet gebonden aan de verzuimprotocollen. Het kernteam bepaalt per geval hoe hiermee het beste kan worden omgegaan.”

MENTORAAT

Registratie, verzuimprotocollen en lik-op-stukbeleid; het zijn effectieve middelen om te voorkomen dat leerlingen thuis komen te zitten, maar het allerbelangrijkste is volgens Van Dijken dat elke leerling wordt gekend. “Dat is bij ons op school de hoofdregel: ken je leerlingen en zorg ervoor dat ze zich ook gekend weten. Daarom investeren we veel in het mentoraat. Mentoren hebben tweehonderd klokuren, vier uur per week, om het mentoraat in te vullen en hebben daarnaast wekelijks een mentoruur met de groep.

Ze onderhouden actief contact met ouders. Ook zetten we als school en als docenten alles op alles

om leerlingen te motiveren. Een gemotiveerde leerling verzuimt minder en valt minder snel uit.”

TIPS

- Betrek leerplicht vroegtijdig. Beschouw de leerplichtambtenaar als een belangrijke partner bij de bestrijding van schoolverzuim en thuis zitten.
- Registreer gegevens over te laat komen en verzuim nauwkeurig en consequent.
- Richt voor leerlingen met een zeer ernstige problematiek op samenwerkingsverbandniveau een ‘huiskamerachtige’ voorziening in, van waaruit deze leerlingen worden teruggeleid naar school.

MEER INFORMATIE

Gerjan van Dijken

g.vandijken@sprengeloo.nl

HILDE TOENDERS

ERICA JORDANS

17.

PILOT 10-14: ELKE LEERLING OPTIMALE ONDERSTEUNING IN HET VO

Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften stromen probleemloos door naar een passende plek in het voortgezet onderwijs en krijgen daar de juiste ondersteuning. Dat is het doel van de Pilot 10-14 die in oktober 2015 is gestart in de regio Arnhem. Erica Jordans, beleidsmedewerker van het samenwerkingsverband V(S)O 25.06 en Hilde Toenders, regiocoördinator van het samenwerkingsverband PO PassendWijs, vertellen over de aanpak, die vanaf volgend schooljaar structureel wordt ingevoerd.

Er zijn in de regio Arnhem heel wat procedures, afspraken en initiatieven die ervoor moeten zorgen dat de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs zo vloeiend en voorspoedig mogelijk verloopt. Maar voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften kan het nog beter, zo stellen de besturen van po- en vo-scholen in de regio Arnhem eensgezind vast als de Wet passend onderwijs ingaat. Deze kinderen kunnen deelnemen aan succesvolle trainingen, zoals de *Opstaptraining van Playing for Success*, maar daarnaast, zo vinden de besturen, moet er in de scholen zelf een structurele aanpak zijn die ertoe leidt dat deze groep doorstroomt naar een passende plek in het voortgezet onderwijs waar ieder kind de juiste ondersteuning krijgt.

VROEG BEGINNEN

Een stuurgroep, waar Jordans en Toenders onder andere deel van uitmaken, buigt zich over deze kwestie en ontwikkelt de Pilot 10-14. “We hebben gekozen voor een laagdrempelige aanpak, want procedures en protocollen zijn er in het kader van passend onderwijs en de overgang po-vo al genoeg”, vertelt Jordans. “Daarom zijn we, zonder protocollen, gewoon gestart. We doen ervaringen op en passen op basis daarvan de aanpak zo nodig aan. Uitgangspunt van de Pilot 10-14 is dat het voor deze groep kinderen belangrijk is om al vroeg – in groep 7 – te beginnen met de oriëntatie en voorbereiding op het voortgezet onderwijs.”

“Daarnaast is een belangrijk uitgangspunt dat de aanpak aansluit bij de zorgstructuren van de scholen”, voegt Toenders toe. “De kracht van 10-14 is dat de zorgstructuren van het primair- en voortgezet onderwijs dicht bij elkaar worden gebracht, zodat de ondersteuning die leerlingen in het voortgezet onderwijs krijgen naadloos aansluit bij de ondersteuning van de basisschool. Als kinderen op de basisschool goed worden ondersteund, is het immers belangrijk dat die aanpak in het vo wordt voortgezet. Het gebeurt nog te vaak dat zorgleerlingen in het vo afstromen. Dat kunnen we voorkomen door samen eerder en beter stil te staan bij de vraag welke ondersteuning een leerling nodig heeft om in het vo goed te kunnen functioneren.”

PASSEND BEGELEIDINGSADVIES

De Pilot 10-14 volgt de volgende aanpak om dat te bewerkstelligen: in groep 7 denken de betrokkenen – leerkracht, ouders, ib’er, gedragsdeskundige – na over de overstap naar het voortgezet onderwijs. Zijn daarover vragen of zorgen, dan meldt de intern begeleider dit bij het Onderwijsloket, een voorziening van het samenwerkingsverband vo waar men terecht kan met alle vragen over passend onderwijs.

“Het Onderwijsloket vervult in de Pilot 10-14 een schakelfunctie”, vertelt Jordans. “De orthopedagogen van het loket specificeren de vraag en bekijken hoe deze het beste kan worden beantwoord. “Als het gaat om een algemene, oriënterende vraag, bijvoorbeeld welke soort vo-school het beste bij dit kind past, dan pakt het Onderwijsloket de vraag zelf op. Maar gaat het om een vraag over een specifieke vo-school - bijvoorbeeld: kan school X deze ondersteuning wel bieden? – dan brengt het loket de verschillende partijen bij elkaar.”

De basisschool plant vervolgens een bijeenkomst waar de vraag wordt besproken. Deze bespreking vindt plaats tijdens het zorgteamoverleg op de basisschool. De volgende personen zijn hierbij in ieder geval aanwezig: de ouders, de schoolcontactpersoon (dit is de gedragsdeskundige die vanuit het samenwerkingsverband aan de school is verbonden), de intern begeleider, de

leerkracht en de wijkcoach uit het sociale wijkteam. Soms is ook de jeugdarts of jeugdverpleegkundige aanwezig. Vanuit het vo woont iemand van het Onderwijsloket de bespreking bij. Is er al sprake van een specifieke vo-school, dan schuift vanzelfsprekend een vertegenwoordiger aan van deze school.

Jordans: “De belangrijkste functie van de bijeenkomst is te komen tot een passend begeleidingsadvies. De ondersteuningsbehoeften van de leerling staan centraal: welke ondersteuning heeft de leerling nodig? Wat vereist dat van de vo-school? Welke vo-school kan die ondersteuning bieden? Maar ook: wat kan de basisschool doen om deze leerling de overstap goed voorbereid te laten maken? Kunnen we in groep 8 al beginnen met een geleidelijke overstap naar de nieuwe school? Over dit soort vragen denken de betrokkenen samen na.”

INTERN BEGELEIDER

Voor veel leerkrachten van groep 7 is het nieuw om zo nadrukkelijk bezig te zijn met de overgang naar het voortgezet onderwijs, vertelt Toenders. “Dat is tot nu toe immers vooral het pakkie-an van de leerkracht van groep 8. Het is daarom logisch dat nog niet alle leerkrachten van groep 7 dit oppakken. Daar hebben we dan ook nog wel wat te winnen. De intern begeleiders zijn hierin heel belangrijk. Zij moeten leerkrachten van groep 7 in die modus zien te krijgen. Het is

aan ons om de intern begeleiders hierover goed te informeren en hen ervan bewust te maken dat het belangrijk is om met deze groep leerlingen al in groep 7 te starten met de oriëntatie en voorbereiding op het voortgezet onderwijs. Ook de ib’ers moeten dus eerder dan ze gewend zijn overgaan tot handelen. De schoolcontactpersonen van het samenwerkingsverband spelen hierin een belangrijke rol, want zij staan heel dicht bij de scholen.”

MINDER ‘WIJ-ZIJ’

Er zijn inmiddels - sinds oktober 2015 – zo’n dertig 10-14-bijeenkomsten geweest. En hoewel de besproken leerlingen nog niet daadwerkelijk zijn doorgestroomd naar het voortgezet onderwijs, zien Jordans en Toenders zeker al opbrengsten. Toenders: “We horen uit het primair onderwijs dat mensen heel blij zijn met de laagdrempeligheid, dat je met één telefoontje, zonder administratieve rompslomp, iets in gang kunt zetten.”

Jordans: “Je ziet dat men elkaar weet te vinden en dat de gesprekken daadwerkelijk over een leerling gaan en niet over procedures. Een ander winstpunt vind ik de verbeterde wederzijdse beeldvorming van po en vo. Scholen voor primair- en voortgezet onderwijs kijken op deze manier een beetje bij elkaar in de keuken en krijgen meer zicht op elkaars motieven, elkaars mogelijkheden en onmogelijkheden. Het wordt minder ‘wij-zij’ en meer ‘samen’.”

De naam van de Pilot 10-14 geeft aan dat de aanpak zich ook richt op de periode ná de overgang naar het voortgezet onderwijs. “Natuurlijk willen we deze leerlingen in het voortgezet onderwijs volgen om te kijken of de aanpak werkt,” zegt Jordans, “maar hoe we de monitoring gaan inrichten is nog niet uitgekristalliseerd. Dat is de volgende stap.”

TIPS

- Voorkom extra protocollen en bureaucratie. Op elk bureau staat een telefoon; middelen om contact te zoeken zijn voorhanden.
- Koppel de aanpak aan de bestaande zorgstructuur in de scholen.
- Zorg ervoor dat het meldcentrum – hier het Onderwijsloket - goed bereikbaar en flexibel is.

MEER INFORMATIE

Erica Jordans
e.jordans@swv2506.nl

Hilde Toenders
h.toenders@swv-passendwijs.nl

MARJA VAN LEEUWEN

ERIK WISSINK

18.

SAMEN STERK VOOR LEERLINGEN MET AUTISME

De samenwerkingsverbanden PO en VO in de regio Helmond Peelland slaan de handen ineen om beter tegemoet te komen aan de behoeften van leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS). Een breed samengestelde projectgroep werkt aan maatregelen die ertoe moeten leiden dat meer ASS-leerlingen doorstromen naar het reguliere vo en daar hun schoolloopbaan óók afmaken. Marja van Leeuwen, directeur van het samenwerkingsverband VO en Erik Wissink, coördinator van het samenwerkingsverband PO, vertellen hoe de regio daaraan werkt.

In deze zogenoemde 'Brainportregio' wonen veel meer leerlingen met autisme dan in andere delen van het land, vertelt Wissink. "Dat heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat hier veel ict- en techniekbedrijven zijn gevestigd, zoals Philips. Meerdere onderzoeken laten een relatie zien tussen autisme kenmerken en deze beroepsgroepen. Op scholen in onze regio zitten dus ook relatief veel leerlingen met autisme."

THUISNABIJ

Van Leeuwen en Wissink zien veel leerlingen met ASS stranden in het regulier onderwijs. Op de basisschool lijkt het soms nog wel te gaan, maar in het vo worden sommige problemen goed zichtbaar. Daarom hebben de samenwerkingsverbanden actie ondernomen om juist deze leerlingen in het reguliere onderwijs

beter te ondersteunen, zeker bij de overstap naar het vo. Van Leeuwen: "Uit onderzoek dat het Autisme Steunpunt Zuidoost-Brabant in opdracht van vier samenwerkingsverbanden in onze provincie heeft uitgevoerd, blijkt dat we de overstap van po naar vo nog beter kunnen stroomlijnen. Met gerichte maatregelen van scholen kunnen meer ASS-leerlingen goed regulier onderwijs volgen. We willen zo de verwijzing van deze leerlingen naar het speciaal onderwijs terugdringen. Want een belangrijk uitgangspunt is dat zoveel mogelijk leerlingen thuisnabij onderwijs volgen, zo mogelijk in het regulier onderwijs."

De samenwerkingsverbanden besloten om in samenwerking met de scholen en met ondersteuning van het Steunpunt Autisme Zuidoost-Brabant een aanpak te ontwikkelen die ertoe moet leiden dat meer ASS-leerlingen met succes regulier onderwijs kunnen volgen. Allereerst is gewerkt aan bestuurlijk draagvlak, volgens Van Leeuwen een voorwaarde voor succes. "Omdat dit raakt aan de autonomie van de scholen, is het belangrijk commitment van de schoolbesturen te hebben voordat je begint. Dat kost tijd, maar het is het waard om die tijd te nemen."

RAINMANBEELD

Want dat draagvlak kwam er. Vervolgens is aandacht besteed aan kennis en bewustwording van de problematiek in de scholen. Want voordat

je scholen vraagt om zich voor deze leerlingen extra in te spannen, is het nodig dat leraren informatie krijgen over autisme en zich er iets bij kunnen voorstellen. Daartoe verzorgde het Autisme Steunpunt een bijeenkomst over autisme voor de vo-zorgcoördinatoren. “Ze deden daar onder andere een ervaringsspel”, vertelt Van Leeuwen. “De deelnemers werden in een zeer chaotische situatie gebracht met heel veel prikkels. Aan den lijve ervoeren zij dat het dan ontzettend moeilijk is om je te concentreren op een taak. Dat gaf veel inzicht, begrip en bewustwording. Aan die bewustwording moeten we nog meer gaan werken, bij leraren en bij begeleiders.” Wissink: “Daarmee draag je ook bij aan bestrijding van vooroordelen en stereotype beeldvorming over autisme. We moeten af van het ‘Rainmanbeeld’, dat helaas nog steeds bestaat.

Omdat er enorme verschillen zijn tussen leerlingen met autisme, verschillen ook hun ondersteuningsbehoeften in sterke mate. Uitgangspunt is daarom dat niet het label ‘autisme’ bepaalt hoe scholen en leraren met deze leerlingen moeten omgaan, maar de ondersteuningsbehoeften van de leerling. Van Leeuwen: “Het valt niet mee om labels los te laten, omdat mensen gewend zijn om in labels te denken en financiering in het verleden vaak was gekoppeld aan een label. Daar moeten we van af. Het gaat om de vraag: wat heb jij nodig?”

NOOIT KLAAR

Allereerst is het belangrijk dat basisscholen al vroeg beginnen met de voorbereiding op het voortgezet onderwijs, vertelt Wissink. “Het is voor deze leerlingen heel belangrijk dat zij weten wat hen te wachten staat. Daarnaast moeten zij daarvoor goed worden toegerust, bijvoorbeeld door vaardigheden te trainen, die in het vo belangrijk zijn en waar veel ASS-leerlingen moeite mee hebben, zoals plannen en organiseren. Een warme overdracht is zeker voor deze leerlingen ontzettend belangrijk.”

Vervolgens moet de vo-school de ASS-leerling van harte welkom heten en de begeleiding geven die hij nodig heeft. Van Leeuwen. “Dat klinkt eenvoudiger dan het is. Vo-scholen moeten accepteren dat deze leerlingen vaak zijn gebaat bij bepaalde aanpakken of methodes, bijvoorbeeld werken met een geluiddemper of op een rustige plek. De school moet bereid zijn dit te faciliteren. En wat heel belangrijk is: ook als het goed gaat in het vo, moet de begeleiding doorgaan. Het is nooit ‘klaar’, want autisme gaat nooit over. Daardoor lopen mensen met autisme gedurende hun ontwikkeling steeds weer tegen andere specifieke problemen aan.”

BIJVANGST

Er is een brede projectgroep samengesteld met vertegenwoordigers uit het po, vo, so en de samenwerkingsverbanden, die de opdracht heeft om de aanbevelingen van het onderzoek van het Autisme Steunpunt te vertalen naar de praktijk: hoe kunnen we de aansluiting po-vo voor ASS-leerlingen verbeteren en hen goed begeleiden in het reguliere onderwijs? Naast algemene afspraken en procedures, zullen scholen de begeleiding van deze leerlingen zelf vorm en inhoud moeten geven. Dat alles kost tijd. Streven is dat in mei 2017 wordt gestart met de implementatie.

“We vinden het belangrijk dat dit proces zoveel mogelijk bottom up wordt vormgegeven”, vertelt Van Leeuwen. “Daarom bestaat de projectgroep uitsluitend uit mensen die werken in de praktijk. Wij staan als opdrachtgevers langs de zijlijn. En omdat het belangrijk is dat het proces wordt begeleid door iemand die onafhankelijk is en die veel expertise heeft op het terrein van autisme, hebben wij de begeleiding van dit traject uitbesteed aan het Autisme Steunpunt Zuidoost-Brabant.”

Het doel is duidelijk. De resultaten van de projectgroep zullen ertoe moeten leiden dat aanmerkelijk meer ASS-leerlingen met succes regulier onderwijs volgen. “Maar het zal ook een mooie ‘bijvangst’ tot gevolg hebben”, verwacht Wissink. “Want wat goed is voor

leerlingen met autisme, is vaak goed voor alle leerlingen. Denk aan een warme overdracht, aan structuur en begeleiding op maat.”

TIPS

- Trek als samenwerkingsverbanden po en vo samen op.
- Zoek een onafhankelijke partij die expertise heeft op het gebied van autisme en zet die in om het proces te begeleiden.
- Neem de tijd. Werk eerst aan bestuurlijk draagvlak en aan kennis en bewustwording van de problematiek in de scholen.
- Ontwikkel de werkwijze bottom up: laat het ontwikkelwerk uitvoeren door de mensen die het moeten doen. Zorg voor deskundige begeleiding.

MEER INFORMATIE

Marja van Leeuwen
m.vanleeuwen@swv-peelland.nl

Erik Wissink
e.wissing@swv-peelland.nl

Autisme Steunpunt Zuidoost-Brabant
www.autismesteunpunt.nl

COLOFON

Tekst: Tekstbureau Elise Schouten met medewerking van Jacques Poell en Renée Sommer
Vormgeving: BUREAUBAS · Druk: Drukproef · Fotograaf: Ewouter.com
Productie: Rosenmullers Communicatie & Organisatie

Oktober 2016

Er komt veel kijken bij passend onderwijs, zo blijkt uit dit boek waarin medewerkers van samenwerkingsverbanden, scholen en gemeenten vertellen over hun beleid, activiteiten en ervaringen op het gebied van verschillende thema's. Vindingrijke aanpakken, creatieve samenwerkingsconstructies en praktische oplossingen voor gecompliceerde kwesties passeren de revue. Dat maakt dit tot een leerzaam boek. Zonder twijfel komt het woord 'samenwerking' het meest voor in de verhalen. Want dat maken de geïnterviewden heel duidelijk: passend onderwijs realiseren kan alleen als lokale en regionale partners de handen ineenslaan.

